

Dissemination of Education for Knowledge, Science and Culture.

-Shikshanmaharshi Dr. Bapuji Salunkhe

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's

Vivekanand College, Kolhapur

(Empowered Autonomous)

Department of History

Surprise Test

NOTICE

Date :17/02/2025

The students of M.A. Part-I in the History Department of Vivekananda College are informed that Surprise Test on Chapter 3 -Social Dr. Babasaheb Ambedkar of the subject "History of Social Reformers in Maharashtra" will be conducted on Tuesday, 25th February, 2025. The test will take place from 12:15 to 1:15 in Room Number 214. All students are requested to be present on time with their preparation and necessary reference materials for the test.

Dr. S. R. Kattimani
HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR
(EMPOWERED AUTONOMOUS)

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (EMPOWERD AUTONOMOUS)

M.A. - I, Semester - II

CONTINUOUS INTERNAL EXAMINATION

Subject - History

Title- History of Social Reformers in Maharashtra- Paper No - 7

Subject Code -

Date:	25 th February, 2025
Total Marks:	15
Type of Test:	Surprise Test
Additional Info:	
Module:	3
Que. Describe Life and Work of Dr. Babasaheb Ambedkar.	

Dissemination of Education for Knowledge, Science and Culture.

Shikshanamaharshi Dr. Bapuji Salunkhe

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's

Vivekanand College, Kolhapur

(Empowered Autonomous)

Department of History

History of Social Reformers in Maharashtra-Surprise Test- Report

Date: 26/02/2025

The students of M.A. Part-I in the History Department of Vivekananda College had Surprise test on the paper "History of Social Reformers in Maharashtra" on Tuesday, 25th February, 2025. There were 14 students present at this time. The Surprise test helped the students reduce their fear of exams.

It was seen that the students used many reference tools and the internet to obtain information for this test. It also helped increase the students' knowledge of the subject and boost their confidence.

Dr. S. R. Kattimani

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR
(EMPOWERED AUTONOMOUS)

(अधिकारप्राप्त स्वायत्त)
कोल्हापूर

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणसहरी डॉ. बापूजी साबुंबे

Jr. Supervisor's Sign. :

[Signature]

Students Sign. :

Seat No. :

14
15

Seat No. in words :

Suppliment No. :

[Signature]
17220

Centre

प. क्र.
No.

विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर

नाव : गौरी विकास बच्छाण

इयत्ता : मुम. मु. भाग - 1

ह क्रमांक : 7008

विषय : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे
जीवन व कार्य

प्र. क्र.
Q. No.

• डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीव-
न व कार्याची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रस्तावना :

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाज
सुधारणेचा चळवळीमध्ये व्यक्तीशास्त्राक व
आव्हानांतर चळवळी प्रमाणेच दलित
चळवळीला महत्त्वाचे स्थान आहे.
हिंदू समाजाने खंडित आणि तिरस्कृत
उपजमात्या जातींना दलित म्हणून जात
दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या
मागास जमातीच्या समाजाचे प्रतिनिधित्व
करतो.

① जन्म व पूर्व वृत्तान्त :

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर बाबा
जन्म 14 एप्रिल 1891 रोजी मध्य प्रदेश
मधील 'महू' येथे एका शेतकरी
दलित कुटुंबात झाला. होताना त्यांचे पूर्ण
नाव गोमेश्वर रामजी आंबेडकर असे
होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील असे
ताळुक्यातील आंबेडकर हे मंडळ
थाव. नडेल 'रामजी' हे त्यांचे सुक
असल्याने शिशू व विनम्र लहानपणापासूनच

प्र. क्र.
Q. No.

त्यांच्या अंगी बाणव्री होती. त्यांची आई
मीमासाई लहानपणीच वारल्याने त्यांच्या
वडीलांनी त्यांचे पालन पोषण केले व
त्यांचे संस्कार त्यांच्यावर लावून घेऊन
ते दत्त करून.

② शिक्षण : -

बाबासाहेबांचे वडील सगळी आवेडकर
सैन्यातून निवृत्त झाल्याने त्यांना सैन्यात
थेथ दुसरी वारकरी नोकरी मिळाली.
सामूहिक बाबासाहेबांचे बालाण सैन्यात
चालूच होते. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण
सैन्यात व कुबई या ठिकाणी झाले.
1947 साली ते कोरकची पारेशा पार
झाले.

③ डॉ. बाबासाहेब आवेडकरांचे कार्य -

आवेडकरांना बालाणामधून शिक्षण
घेताना सैन्यातून वेळोवेळी न बदलत
संस्थानातून नोकरी करून सैन्यातून
परतून आल्यानंतर बाळगणूक मिळाली.
त्यानंही पारनाथील सैन्यातून वेळोवेळी
आवेडकरांना नोकरी मिळत आली होती.

प्र. नं.
Q. No.① माणगाव असमृद्धता निवारण परिषद

माणगाव व कोल्हापूरातील माणगाव येथे गेलोने असमृद्धता निवारण परिषदांमध्ये राज्याच्या माह महाराजांनी आर्थिकस्थितीची गौरववगार काढताना म्हटले की, "माझ्या राज्यातील बहिष्कृत प्रजाजनाना, तुम्ही तुमचा खरा धुडारी सोडून काढला आबबल मी तुमचा अंतःकरणपूर्ण अभिनंदन करतो. माझी खात्री आहे की डॉ. आंबेडकर तुमचा उद्धार केल्याशिवाय वाहगार नाहीत."

② बहिष्कृत छितकारिणी व्यक्ती वस्थापना

हळंडमहान आरतात एतत्यावर बाबासाहेबांनी पुन्हा एकदा आपल्या सामाजिक कार्याला नव्या जमानात केली. असमृद्धतांमध्ये जावनी निर्माण करून त्यांना असमृद्धतेच्या प्रेयविकटवृत्त संघर्ष करण्यास प्रवृत्त करणाऱ्याची २० जुलै, १९२५ रोजी बाबासाहेबांनी "बहिष्कृत छितकारिणी व्यक्ती व वस्थापना" केली. वारिवाय या व्यक्ती व वस्थापना करून शाका, गंधालय व वसतिगृह सुलभ करणाऱ्या काम या संघटनेने केले.

(अधिकारप्राप्त स्वायत्त)
कोल्हापूर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसाद ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Supplement No. :

17219

Centre

प. क्र.
No.

③ महाडच्या चवदार तळ्याचा स्मरणार्थ :

बाबसाहेबांची १९२७ मध्ये मुंबई प्रांताच्या कायदेमंडळाला स्मरणार्थ म्हणून निवृत्ती केली. सरकारने १९२६ मध्ये कायदा करून शक्तिजनिक पाठवण्याच्या जागा स्वीकाराठी खुल्या केल्या. परंतु याची प्रत्यक्षात अंमलबजावणी झाली नव्हती. महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी मर्यादा अस्मृत्यांना अजमाव केला होता.

④ मनुस्मृतीचे दडन :

महाड येथे अरबच्या बहिष्कृत हिंदुकांही-समाजा स्तव्यासुद्ध परिषद. सनातनी हिंदू समाजाचा हानिकार करून देण्या मनुस्मृतीचे दडन करणाऱ्या निर्णय घेतला होता. मनुस्मृतीने अन्माधिष्ठित वर्ग व्यवस्थेचे अंगीकार करून सामाजिक विभक्तता व त्यावर आधारित जातीव्यवस्था आणखी प्राप्त करून देला होता.

प्र. क्र.

Q. No.

५) मंदिर प्रवेशाची चळवळ :

हिंदू समाजातील अल्पवर्गीयांनी असह्युच्यांना मंदिर प्रवेशाचा हक्क मानसल आहे तितकीच ती असह्युच्यांचीही आहे. म्हणून मंदिर प्रवेशाचा आमचा हक्क मान्य झालाच पाहिजे. असह्युच्यांसाठी स्वतंत्र मंदिर बांधणे हा असह्युच्यांना निवारण्याचा मार्ग नाही. तर शक्तिनि अकस्मात सर्वान्साठी खुल्या करून असह्युच्यांना निवारण करता येईल. या प्रसंगी अल्पवर्गीयांनी सर्ववर्गीयांनी मारहाणही केली.

६) बौद्ध धर्मीया स्वेकार :

हिंदू समाजातील सामाजिक विषमता गट चढवी व असह्युच्यांना आपले सामाजिक अधिकार प्राप्त झाले तसेच चळवळीद्वारे असह्युच्यांना न्याय मिळावा यासाठी बाबासाहेबांनी प्रयत्न केले. परंतु तरीही शुद्ध हिंदूंच्या वर्तनामुळे फारसा फरक पडला नाही. आसह्युच्यांना या चळवळीसाठी धरती केलेले अमूल्य काळ व खर्च वाया गेल्याची जाणीव झाली.

⑦ राजकीय कार्य :

असह्यांना राजकीय दृष्ट्या संघटित करायला आणि त्यांना राजकारणात स्वतःचा आवाज प्राप्त करून देण्यात आंदोलकांनी शिंद्या वाटा उचलून घेत. परंतु, बाबासाहेबांना केवळ असह्यांचे नव्हेत समजणे म्हणजे त्यांच्यावर अन्याय करणारे आणि आपल्या अज्ञानाचे प्रदर्शन करणारे. राजकीय क्षेत्रात त्यांनी देशासाठी केलेले कार्य व्यापक महत्त्वाचे आहे. त्यांचे राजकीय विचार देशाच्या दृष्टीने अग्रेसर ठावुक्त आहेत.

⑧ पुणे करार :

असह्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची निर्मिती करण्यास महात्मा गांधींचा विशेष हाता. असह्यांना हिंदू पासून वेगळे करण्याचा हा प्रयत्नांचा भाव आहे असे त्यांचे म्हणणे होते. असह्यांच्या स्वतंत्र मतदार संघाच्या माग्यता दिली तर ते स्वरित हिंदू समाजापासून दूर जातील म्हणून जातीय निवड्याच्या या तत्कालीन विरोधात महात्मा गांधींनी पुणे येथील दख्खन मुस्लिम प्रांतीय संघाच्या वतीने केले.

9. स्वतंत्र मञ्चूर पक्षाची स्थापना : 1936

1935 च्या भारत सुधारणा कायद्यान्वये 1937 मध्ये आवधिक निवडणुका होणार होत्या. त्या संधीचा लाभ घेवून असुरक्षांचा जहा अधिक गतीमान करण्यासाठी 16 ऑगस्ट 1936 रोजी बाबासाहेबांनी 'स्वतंत्र मञ्चूर पक्ष' स्थापन केला. त्या पक्षाने 1937 च्या निवडणुकीत 13 जागा जिंकल्या. बाबासाहेबांच्या पुढे त्या वर्षीच जागेवर निवडून आले.

10. प्रोड्युल्स कांस्ट फेडरेशनची स्थापना:

असुरक्षे व दिवितान्च्या हेतांचे दृष्टी करणाऱ्या व न्याय मिळवून देणाऱ्या देश पातळीवर एक स्वतंत्र पक्ष असावा या हेतुने शिवराज आहिरांच्या समवेत बाबासाहेबांनी 'प्रोड्युल्स कांस्ट फेडरेशनची' स्थापना 1942 मध्ये केली. त्या पक्षाची 31 कलमी धटना बाबासाहेबांनी स्वतः तयार केली. आंदोलकांनी 1942 व 1945 या काळात एवढीसरायच्या कार्यकारी मंडळात मञ्चूर मंत्री वळणून काम पाहिले.

(अधिकारप्राप्त शाळा)
कोल्हापूर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

सत्र - आदित्य सप्तमेश्वर शुभारंभ - शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

Seat No- 12161322

M.A. (History) Sem-II

2025

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign :

[Signature]

Students Sign :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

11
15
17297

Centre

प. क्र.
U. No.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन व कार्याची माहिती घेऊन
लिखित करा.

→ आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये व्यस-
नशूक व प्रहरील चळवळी प्रभावीत दलित चळवळीला महत्वाचे स्थान
आहे. हिंदू समाजाने बहिष्कृत आणी विनम्रकृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हणून
जाते. दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व
करतो. दलितंमध्ये स्वाधीनता, आत्मविश्वास निर्माण करून त्यांना व्यंग्ये
करण्याचे व त्यांचे हक्कासाठी त्यांना संघर्ष करण्यास तयार करून घ्यावे असे दलित
चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुर्वीच्या
काळात सुरु झाली असली तरी त्या चळवळीने स्वरूप काय आणले
डॉ. आंबेडकरांनी दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अस्पृश्य आंधळांना
आवाचार व व्यवहारगिरीच्या मुक्त करून घ्यावे असा भारतीय घटनेनुसार त्यांना
आर्थिक विकासाला संधी उपलब्ध करून देण्याचे आर्थिक कार्य केले.
महानुभाव भारतीय घटनेचे शिमेकार व कोळ्यावही दलिताने जीवनाचे
उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेगळे व असाधारण आहे.

* जन्म व शिक्षण :-

- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891 रोजी महाराष्ट्राच्या
महिल 'मह' येथे पक्षा गरिब दलित कुटुंबात झाला.
- त्यांचे पुढील नाव श्रीमराव वामजी आंबेडकर असे होते.
- स्वाध्यायी शिक्षण मंडळाले ताळुकातील आंबेडकर हे ह्यांचे मुळ गाव.

प्र. क्र.

Q. No.

- वडील 'शमजी' जेव्हात जुमेदार असल्याने शिक्षण व विस्तृत सहानुभूती-पात्रपुनः सांख्या आंगी वाढली होती.
- सांची सुर्वे झोमावडे सहानुभूती वारंवारित सांख्या वडीलांनी सांचे पालन पोषण केले व सांख्यावर चांगले संस्कार कविते म्हणून ते दक्ष असत.
- सांता वाचनाची आवड असल्यामुळे वरात ग्रंथ संग्रह होताना मुलांनाही ते चांगली पुस्तके देऊन देत असत.
- बाबासाहेबांच्या आभुषाची अंतिम स्थापनाची वाचणाची व अभ्यासपुर्ण चिंतनाची अवस्था सांख्या ठरू आढळते.
- बाबासाहेबांचे वडील शमजी अखंडत जेव्हातून निवृत्त झाल्यानंतर सांता सातत्याने येथे दुसरी व्यवहारी नोकरी मिळाली.
- शमुचे बाबासाहेबांचे बालपण आतारा येथे गेले. सांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई या ठिकाणी झाले.
- 1907 मध्ये ते इंग्रजी व पाश्चिमीन विषय घेऊन बी.ए. ची परिक्षा उत्तीर्ण झाले.
- सांता परदेशी शिक्षणासाठी सांता महाराज सायजीरस गायकवाड यांच्या तर्फे शिष्यवृत्ती दिली गेली.
- सांता अध्यापक विषयात एम.ए. ची पदवी 1915 साली संपादन केली.
- 1916 मध्ये कोलेबिया विद्यापीठातच पी.एच.डी. झाली सांता ब्रिटिश भारतातून सांताक विल्लमवस्थेचा विकास या विषयावर प्रबंध लिहला.
- 1923 मध्ये बॅरिस्टरी परिक्षा पास होऊन ते भारतात परतले.

शमजीजीक कार्य :-

- अखंडकरांना बालपणापासून शिक्षण देताना अध्यापकीक ठिकाणी व वडील सांख्यालाय येथे नोकरी करत असताना परोपदी अप्रामाण्यपद वापरत मिळाली.

अपूर्वसाठी खुश्या केला

- परंतु आची प्रत्यक्षात अंमलबजावणी झाली नाही.
- महाड येथील चवदार तक्रारीचे पाठी अर्थधारण असण्यांना मज्जाव केला होता
- बाबासाहेबांनी अतः चवदार तक्रारीकडून जावून पाठी पिढ्याचे ठरवले. याबुसार २० मार्च १९२७ रोजी हजारो अनुयायांसह चवदार तक्रारीचे पाठी सादर केले.

* मतसृष्टीचे दर्शन :-

- महाड येथे झालेल्या बहिष्कृत हितकरांनी अनेक्या कायद्यांवर परिषदेत अनातनी हिंदू समाजाच्या धर्मी ग्रंथ असलेल्या मतसृष्टीचे दर्शन करणाऱ्या निषेध घेतला होता.
- मतसृष्टीत जन्मादितीत वरी अवस्थेचे समर्थन करून सामाजिक विषमतेला व त्यावर आधारित जातीव्यवस्थेला आधार प्राप्त करून दिला होता.
- याचा निषेध करणाऱ्यांनी बाबासाहेबांनी २५ डिसेंबर १९२७ रोजी मतसृष्टीचे जाहीररित्या दर्शन केले.

* भारतीय संघटनेचे स्वरूपकार :-

- डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आ देवासाठी केलेली अत्यंत महत्वाची कामगिरी म्हणजे स्वतंत्र भारताची कायद्यादला तयार करण्यात यांनी बजावलेली भूमिका होय.
- यांनी यांचे आंगुली जीवन पक्का महान मुक्तीकाशीला वाहून नेले. व आपले स्वतः आ देवाला अर्पण केले.
- यांच्या या महान कार्यन्वये यांना १५ एप्रिल १९५० रोजी मरणांतर "भारतरत्न" हा सर्वोच्च सन्मान तदाने करण्यात आला.

॥ ज्ञान, विज्ञान अणि सुसंस्कृत संस्कृती शिक्षण संस्थान ॥

- शिक्षणसंस्थान डॉ. बापूजी साबुंबे

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha Kolhapur's

49937

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (AUTONOMOUS)

SUPPLIMENT

Signature
of
Supervisor

[Signature]

Suppliment No. :

विज्ञानसंस्थान (संस्कृत) संस्था

1218133

Roll No.

Subject :

Test / Tutorial No. :

Div. :

9
15

[Signature]

७.२ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन व कार्याची माहिती घोडक्यात स्पष्ट करा.

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चक्रवर्तीमध्ये सत्यरोहक व ब्राम्हणेतर चक्रवर्ती प्रमाणार्थे दलित चक्रवर्तीने महत्त्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजाने बहिष्कृत आणि निरस्कृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हणजे जति. दलित हा शब्द सामान्य दृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. दलितांमध्ये स्वाभिमान आत्मविश्वास निर्माण करून त्यांना सहित करण्याचे व न्याय्य हक्कासाठी संघर्ष करणाऱ्या साठी त्यास केले. दलित चक्रवर्ती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या याच्या पूर्वीच्या काळात सुरू झाली असली. तरीलिना चक्रवर्तीचे स्वरूप अन्त्या मर्द्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अस्मृश्य बांधवता आत्म्याचार व कुलाम गिरिकुल मुक्त करणाऱ्या बरोबरच भारतीय घटनेनुसार त्यांना आर्थिक विकासाच्या संधी उपलब्धता करून देण्याचे अलौकिक कार्य केले. म्हणूनच भारतीय घटनेचे शिल्पकार व कोट्यावधी दलितांच्या जिवनांचे उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेगळे व असामान्य आहे.

* जन्म व शिक्षण :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १५ एप्रिल १८९१ रोजी मध्य प्रदेश मधील मद्र येथे एका ठारिब दलित कुटुंबात झाला होता.

- त्याचे पूर्ण नाव भिमराव रामजी भावेडकर असे होते.
- रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडोराड तालुक्यातील भावेडे हे त्यांचे मूळ गाव.
- वडील रामजी 'सैन्यात' सुमारे अस्त्रांतून शिक्षण व संस्कार लहानपणापासून त्यांच्या मंगी लागली होते.
- त्यांच्या आई भिमाबाई लहानपणी वारल्यामुळे त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालन केले.
- त्यांच्या वर चांगले संस्कार लावले म्हणून ते दहा असत.
- त्यांना वचनांची आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रहही तीच मुलांनाही पुस्तके साठवून देत असत.
- बाबासाहेबांचे वडील रामजी भावेडकर, सैन्यातून निवृत्त झाल्यानंतर त्यांना आतारा येथे चांगली नोकरी मिळाली.
- 1900 मध्ये बाबासाहेब मॅट्रिक परिक्षा पास झाले.
- पुढील शिक्षणासाठी मुंबईच्या एलिकरन कॉलेज मध्ये त्यांनी प्रवेश घेतला.
- 1902 मध्ये ते इंग्रजी व परिशिष्ट विषय घेऊन बी. ए. ची परिक्षा उत्तीर्ण झाले.
- त्यांच्यानंतर परदेशी शिक्षणासाठी त्यांना महाराज सयाजीराव नगर यांच्या तर्फे शिष्यवृत्ती दिली होती.
- त्यांना अमेरिकन या विषयात एम. ए. ची पदवी 1915 साली संपादन केली.
- 1916 मध्ये कोलंबिया विद्यापिठाचे पी. एच. डी. पदवीसाठी त्यांनी ब्रिटीश भारतातील प्रांति वित्तव्यवस्था विकास या विषयावर प्रबंध लिहला.
- 1923 मध्ये बॅरिस्टरची परिक्षा पास होऊन ते परत आले.

* सामाजिक कार्य :-

- ओबेडकरांना बालपणापासून शिक्षण घेताना सार्वजनिक ठिकाणे व बडोदा संस्थानामध्ये नोकरी करत असताना पदोपरी अपमानास्पद वागणूक मिळाली.
- त्यामुळे भारतातील सामाजिक विभक्तेवद्दल ओबेडकरांना चीड निर्माण झाली होती.
- ओबेडकरांच्या मते, ज्या प्रमाणे कोणत्याही राज्याला दुसऱ्या राष्ट्रावर राज्य करण्याचा अधिकार नाही. त्याचप्रमाणे कोणत्याही छद्म विशिष्ट वर्गाला दुसऱ्या वर्गावर अधिकार नाही. राजवण्याचा अधिकार नाही.
- म्हणूनच आपल्या सार्वजनिक जीवनाची सुस्वात करताना त्यांनी अस्पृश्यता त्यांचे नैसर्गिक हक्क व न्याय मिळवून देण्याच्या कार्याला प्रारंभ केला.
- दलित मुक्ती लढ्यांद्वारे बहुजनंमध्ये अस्मिता, स्वत्व, सामाजिक विभक्तेवद्दलची निर्माण करणाऱ्या काम ओबेडकरांनी केले.

* ताणगांव अस्पृश्यता निवारण परिषद :-

- नागपूर व माणगाव येथे आयोजित अस्पृश्यता निवारण परिषदांमध्ये ओबेडकर सहभागी झाले होते.
- 22 मार्च 1920 रोजी माणगाव येथील परिषदामध्ये राजर्षी शाहू महाराजांनी ओबेडकराविषयी गौरवीद्वारा काढताना म्हणले की माझ्या राज्यातील घटिष्ठ प्रजाजनांनी तुम्ही तुमचा अजय पुढारी होऊन काढला याबद्दल मी तुमचे अंतरङ्गपूर्ण अभिनंदन करतो.
- माझी खात्री आहे की डॉ. ओबेडकर तुमचा उद्धार केल्याशिवाय राहणार नाहीत.
- शाहू महाराजांनी अविष्यवाणी ही तंतोतंत बरी ठरली.

* महाडच्या चवदार तळाची सत्यासह :-

- सरकारने 1926 मध्ये कायदा शावजिनिबु पाळ्याचा जाबाबदारीसाठी खुल्या केला.
- परंतु त्यांची प्रत्यासात अंमलबजावणी झाली नाही.
- महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी भरण्यास अस्पृश्यांना मज्जाव देला होता.
- त्यावेळी बाबासाहेबांनी स्वतः चवदार तळ्यावर जाऊन पाणी पिण्याचे ठरले.
- 20 मार्च 1927 रोजी सारे अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी पानेन केले.

* मनस्मृतीचे दहन :-

- महाड येथे झालेल्या वडिष्ठुत हितकारीणी सभेच्या सभे सत्यासह परिषद सनातनी हिंदू समाजाच्या धर्म ग्रंथ असलेल्या मनस्मृतीचे दहन करण्याचा निर्णय घेतला.
- मनस्मृतीचे जन्मदिष्ट वर्ण व्यवस्थेचे समर्थन करून सामाजिक विभक्तेला व त्यावर आधारित जातिव्यवस्थेला आधार प्राप्त करून देला होता.

* भारतीय धर्मेचे शिखासार :-

- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देशासाठी केलेली अत्यंत महत्त्वपूर्ण कामगिरी म्हणजे स्वतंत्र भारताची राज्यघटना तयार करण्यात यांनी बजावलेली भूमिका होय.
- त्यांच्या या महान कार्याविषयी त्यांना 14 डिसेंबर 1955 रोजी मरणोत्तर 'भारतरत्न' हा सर्वोच्च सन्मान प्रदान करण्यात आला.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रस्था ॥

- शिक्षणमंत्री डॉ. बापूजी रावकुंबे

(अधिकारप्राप्त संस्थान)
कोल्हापूर

महेश चतुर्जय पाटील

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign : K. Mane

Students Sign :

Seat No. : 1215156

Seat No. in words :

Supplement No. :

17317

Centre :

Q. No.

प्र. क्र. Q. No. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन व कार्याची माहिती थोडक्यात स्पष्ट करा.

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये स्वतंत्ररीत्या व ब्रह्मणेत्तर चळवळी प्रभावाचे दलित चळवळी महत्त्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजाने बहिष्कृत आणि तिरस्कृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हणून जति. दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. दलितांमध्ये स्वाधीमान, आत्मविश्वास निर्माण करून त्यांना सहोदर करव्याचे व न्याय हक्कासाठी त्यांना सहोदर करव्यास तयार करव्याचे कार्य दलित चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुढाऱ्या काळात सुरू झाली. असली तरी तिला चळवळीचे स्वरूप अद्याप अशीन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अस्पृश्य बांधवांना अत्याचार व भुलामगिरिद्वन मुक्त करव्याबरोबरच भारतीय घटनेनुसार त्यांना अधिक विकासाच्या राशी उपलब्ध करून देण्याचे अलौकिक कार्य केले. म्हणूनच भारतीय घटनेचे बिल्डर व कोट्यावधी दलितांच्या जीवनाचे उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेबेक व आसामान्य आहे.

* जन्म व शिक्षण :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891 रोजी महाराष्ट्र प्रदेश मधील 'महू' येथे एका ठारिब दलित कुटुंबात झाला होता.

Q. No.

- त्याचे पूर्ण नाव निमराव रामजी आंबडेकर असे होते.
- रत्नागिरी मिल्ह्यातील मंडठागड तालुक्यातील आंबडे हे
त्याचे मूळ गाव.
- वडील स्वामी रौप्यात, सुनेदार असल्याने शिक्षण व लिखित
लहानपणापासून त्याच्या अंगी लागली होती.
- त्याची आई निमाबाई लहानपणी वारल्याने त्याचे वडीलांनी
त्याचे पालन केले. त्याच्या वर चांगले संस्कार व्हावेत म्हणून
ते दहा असत.
- त्यांना ताचनाची सावड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होता.
मुलांसाठी ते चांगली पुस्तके सापळून देत असत.
बाबासाहेबांचे वडील रामजी आंबडेकर सैन्यातून निवृत्त झाल्या
नंतर त्यांना आतारा इथे चांगली नोकरी मिळाली.
1904 मध्ये मॅट्रिक परिक्षा पास झाले. पुढील शिक्षणासाठी
मुंबईच्या एन्जिफस्टन कॉलेज मध्ये प्रवेश होतना.
1902 मध्ये ते इंग्रजी व परिशिष्य विषय होवून बी.ए.ची
परिक्षा उत्तीर्ण झाले.
त्याच्यानंतर परदेशी शिक्षणासाठी त्यांना महाराज सयाजीराव
भायकवाड यांच्या तर्फे शिष्यवृत्ती दिली गेली.
त्यांनी अर्थशास्त्र या विषयात एम.ए.ची पदवी 1915
आली संपादन केली.
1916 मध्ये कोलंबिया विद्यापिठाचे पीएच.डी. साठी त्यांनी
ब्रिटीश भारतातील प्रांति वित्तव्यवस्थेचा विकास या
विषयावर प्रबंध लिहिला.
1923 मध्ये बेस्संटची परिक्षा पास होवून ते भारतात
फेर्तले.

* सामाजिक कार्य :

- आंबेडकरांना बालपणापासून शिक्षण घेतांना सार्वजनिक ठिकाणे व खोदोदा संस्थानामध्ये नोकरी करत असताना पदोपवी अपमानास्पद वागणूक मिळाली.

- त्यामुळे भारतातील सामाजिक विभक्तीबद्दल आंबेडकरांना चीड निर्माण झाली होती.

- आंबेडकरांच्या मते, ज्या प्रमाणे कोणत्याही राबडाला दुसऱ्या राष्ट्रावर राज्य करण्याचा अधिकार नाही. त्याचप्रमाणे कोणत्याही एका विशिष्ट वर्गाला दुसऱ्या वर्गावर अधिकार नाही.

- म्हणूनच आपल्या सार्वजनिक जीवनाची सुरुवात करताना त्यांनी असंपृक्त्याचा त्यांचे नैजमिती हक्क व त्यास मिळवून देणाऱ्या कार्ये ला प्रारंभ केला.

- दलित मुक्ती लढ्यांद्वारे बहुजनंमध्ये अस्मिता, स्वत्व, सामाजिक विभक्तीबद्दलची निवड निर्माण करण्याचे काम आंबेडकरांनी केले.

* माणभावं असंपृक्तता निवारण परिषद :

- नागपूर व माणभाव येथे आयोजित असंपृक्तता निवारण परिषदामध्ये आंबेडकर सहभागी झाले होते.

- 20 मार्च 1920 रोजी माणभाव येथील परिषदमध्ये राजर्षी शाहू महाराजांनी आंबेडकराविषयी गौरवीद्वारे काढतांना म्हटले की माझ्या राज्यातील बहिष्कृत प्रजाजनांनी, तुम्ही तुमचा अर्थ पुढारी सोडून काढला याबद्दल मी तुमचे अंतःपूर्व अभिनंदन करतो.

- माझी आज्ञा आहे की, डॉ. आंबेडकर तुमचा उद्धार केल्याशिवाय राहणार नाहीत.

- शाहू महाराजांची अविष्यवाणी ही तत्तीतच खरी ठरली.

प्र. क्र.
Q. No.

* महाडच्या चवदार तळ्याचा अत्याग्रह :-

- सरकारने 1926 मध्ये कामदा करून सार्वजनिक पावठ्याचा जागा सुविभागी खुल्या केल्या.
- पंरतू याची प्रत्यक्षात संमंजसतावणी झाली नाही.
- महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी भरण्यास मसुष्ट्यांना मज्जाव केला होता.
- यविकी बाबासाहेबांनी स्वतः चवदार तळ्यावर जाऊन पाणी पिण्याचे ठरले.
- 20 मार्च 1927 रोजी हजारे अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी प्राधान केले.

* मनस्मृतीचे दहन :-

- महाड येथे झरलेल्या बहिरंकृत हितकरीणी सभेच्या सत्याग्रह परिषदेत सनातनी हिंदू समाजाच्या धर्माग्र्य मसुलेल्या मनस्मृतीचे दहन करण्याचा निर्णय घेतला.
- मनस्मृतीचे जन्मबिळ वरी व्यवस्थेचे समर्थन करून सामाजिक विषमतेला व त्यावर आधारित जातिव्यवस्थेला आधार प्राप्त करून दिला होता.

* भारतीय घटनेचे शिल्पकार :-

- डाॅ बाबासाहेब साबेडकर यांनी या देशासाठी केलेली संत्यक्त महत्त्वपूर्ण कामे मरणाने स्वतंत्र भारताची राज्यघटना तयार करण्यात त्यांनी बजावलेली भूमिका होय.
- त्यांच्या या महान कार्यान्विषे त्यांना 14 एप्रिल 1930 रोजी मरणोत्तर 'भारतरत्न' हा सर्वोच्च सन्मान प्रदान करण्यात आला.

(अधिकारप्राप्त संस्था)
कोल्हापूर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार पारमार्थी शिक्षण प्रसन्न ॥

Pruthviraj Pruthvi Desai - शिक्षणसहर्षी डॉ. बापूजी साबुंबे

M.A-1 [Sem-II]

7004

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign: *[Signature]*

Students Sign: *[Signature]*

Seat No.: 1218117

Seat No. in words: 9/15

Suppliment No.:

4781

Centre

क्र.

Q. No.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन व कार्याची माहिती
सविस्तर लिहा.

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये अत्यंत महत्वाचे व बाबुलतर चळवळी प्रमाणेच दलित चळवळीला महत्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजाने बहिष्कृत आणि निरसृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हणून मानून, दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. दलितांमध्ये स्वाभिमान, अस्वतंत्रता, निर्माण करून त्यांना राखणीत करण्याचे व त्यांचे हक्कासाठी त्यांना संघर्ष करण्यास तयार करण्याचे कार्य दलित चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अस्पृश्य बांधवांना अत्याचार व गुलामगिरीतून मुक्त करण्याबरोबरच भारतीय घटनेनुसार त्यांना आर्थिक विकासाच्या संधी उपलब्ध करून देण्याचे अर्थोत्कीक कार्य केले. म्हणूनच भारतीय घटनेचे शिल्पकार व कोट्यावधी दलितांच्या जीवनाचे उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेगळे व असामान्य आहे.

जन्म व शिक्षण -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ रोजी महाराष्ट्र प्रदेशातील 'महू' येथे एका गरिब दलित कुटुंबात झाला होता.

प्र. क्र.
Q. No.

त्यांचे पूर्ण नाव कमिशनर रामजी आंबेडकर असे होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडणगड तालुक्यातील आंबवडे हे त्यांचे मुळ गाव.

वडील 'रामजी' शेत्यात सुभेदार असल्याने शिक्षण व शिक्षण लहानपणापासून त्यांच्या अंगी वागली होती. त्यांची आई भीमाबाई लहानपणी वाढल्याने त्यांच्या वडीलानी त्यांचे पालन पोषण केले, व त्यांच्यावर चांगले संस्कार केले.

त्यांना वाचनाची आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होताच व मुलांनाही ते चांगली पुस्तके सापळत देत. छत्रपुत्र बाबासाहेबांची बातपण सातारा येथे गेले, त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई येथे कोलेज झाले.

१९०७ मध्ये मॅट्रिक परीक्षा पास झाले व पुढील शिक्षणासाठी मुंबईला एमफिस्टन कॉलेजमध्ये प्रवेश घेतला.

१९१२ मध्ये ते इंग्रजी व पारिष्यन विषय घेवुन बी.ए. ची परीक्षा उत्तीर्ण झाले.

त्यानंतर पदेदारी शिक्षणासाठी त्यांना महाराज सयलजीराव गायकवाड यांनी मदत केली.

सयलजीराव गायकवाड यांच्या तर्फे त्यांना शिक्षणवृत्ती दिली गेली.

त्यांनी उच्चशिक्षण विषयात एम.ए. ची पदवी १९१५ साली संपादन केली.

१९१६ मध्ये कोलांबिया विद्यापीठातच पीएच.डी. साठी त्यांनी ब्रिटिश भारतातील प्रांतीय वित्त व्यवस्थेचा विकास या विषयावर प्रबंध लिहला.

१९२३ मध्ये बॅरिस्टरची परीक्षा पास होवुन ते भारतात परतले.

Q. No

* महाद्विच्या चवदार तळ्याचा सत्याग्रह -

- सरकारने १९२६ मध्ये कायदा करून सार्वजनिक पागलठ्यांच्य जागा स्वतःसाठी खुल्या केल्या.
- परंतु याची प्रत्यक्षात अंमलबजावणी झाली नाही.
- महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी भरव्यास संपूर्णजांना मज्जाव केला होता.
- यावेळी बाबासाहेबांनी स्वतः चवदार तळ्यावर जेकून पाणी पिऊन घेऊन, यानुसार २० मार्च १९२७ रोजी हजारो अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी पारख केले.

● मंगुरुवतीची दहवा -

- महड येथे भरलेल्या बहिष्कृत हितकारिणी संस्थेच्या संस्थापक परिषदेने, स्वतःतऱ्ही हिंदू समाजाच्या धर्मग्रंथ असलेल्या मनुस्मृतीची दहल करण्याचे निर्णय घेतला होता. - मनुस्मृतीने जन्माधारित वर्ग व्यवस्थेचे समर्थन करून सामाजिक विषमतेला व त्यावर आधारित जातीव्यवस्थेला आधार प्राप्त केला. - याचा निषेध करण्यासाठी बाबसाहेबांनी 25 डिसेंबर 1927 रोजी मनुस्मृतीची दहल केली.

* भारतीय घटनेचे शिष्यकार -

- डॉ. बाळासाहेब आंबेडकर यांनी
या देशासाठी केलेली अत्यंत महत्त्वपूर्ण कामांशिरी मर्यादे, स्वतंत्र
भारताची राजघटना तयार करणेला त्यांनी बजावलेली भूमिका हेम.
- त्यांनी त्यांचे संपूर्ण जीवन एका महान मुक्तीकार्याला वाहून
नेले व आपले सर्व या देशाला अर्पण केले
- त्यांच्या या महान कार्यान्वये त्यांना १४ एप्रिल १९८० रोजी
मरणोत्तर 'भारतरत्न' हा सर्वोच्च सन्मान प्रदान करण्यात
आला.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार वासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणपद्धती डॉ. बापूजी साबुळे

Jr. Supervisor's Sign: *[Signature]*

Students Sign: _____

Seat No.: _____

Seat No. in words: *12/15*

Suppliment No.: _____

4788

Centre Paper No.: _____

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

नाव - : श्रेया सुरेश डेरे.

Sem - II

SUPPLIMENT

M.A. I Year

विषय - H.O.R.M.

7006

C. No.
Q. No.

1. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवन व कार्याची सविस्तर माहिती लिहा.

• प्रस्तावना:-

आधुनिक मूल्य महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये अत्यंत महत्वाचे व ब्राह्मणेत्तर चळवळी प्रमाणेच दलित चळवळीला महत्त्वचे स्थान आहे. हिंदू समाजाने वसिष्ठकृत आणि निरंकुत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हणून जाते. दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. शेडून्नात, समाजातील दुर्बल व अन्याय. सत्याचार याचे बली ठरलेल्या घटकांना उद्देशून दलित असा शब्द प्रयोग केला जातो. दलितांमध्ये स्वाभिमान, आत्मविश्वास निर्माण करून त्यांना अघटीत करण्याचे व न्याय हक्कासाठी त्यांना संघर्ष करण्यास तयार करण्याचे कार्य दलित चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुर्वच्या काळात सुरू झाली असली तरी तिच्या चळवळीचे स्वरूप खऱ्या अर्थाने डॉ. आंबेडकरांनी दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अस्पृश्य बांधवांना अत्याचार

प्र. क्र.

Q. No.

व बुलामगिरीतून मुक्त करण्यावेबरोबर भारतीय
घटनेनुसार त्यांना आर्थिक विकासाच्या अंही उपलब्ध
करून देण्याचे अलौकीक कार्य केले. म्हणूनच मा
घटनेचे शिल्पकार व कोट्यावधी दलितानांच्या जीव
उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेगळे व असामान्य

* जन्म व पूर्व वृत्तांत

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891
शिंदी मध्य प्रदेश मधून येथे एका गरिब दलित कुटुंबात
आला होता. त्यांचे पूर्ण नाव भीमराव रामजी आंबेड
कर होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडणगाड तालुक्या
त आंबेडकर हे त्यांचे मुळ गाव. वडील रामजी अन्न
सुभेदार असल्याने शिक्षण व शिस्त लहानपणापासून
त्यांच्या अंगी बाणली होती. त्यांची आई भीमाबाई
लहानपणीच वारल्याने त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालन
पोषण केले व चांगले संस्कार त्यांच्यावर काढत
म्हणून ते दक्ष असत. त्यांना स्वतः वाचनाची आवड
असल्यामुळे घरात ब्राह्म संस्कृत होताच; मुलांना ही त
चांगली पुस्तके वाचवयास आणून देत असत. म्हणून
बाबासाहेबांच्या आयुष्याच्या अंतिम क्षणांपावेतो व
अभ्यासपूर्ण चिंतनाची अवस्था त्यांच्या ठायी आढळते.

* शिक्षण

बाबासाहेबांचे वडील रामजी आंबेडकर येथील निवृत्त
आल्यानंतर त्यांना आतारा येथे दुसरी शिकवणी मिळाली.
त्यामुळे बाबासाहेबांचे बापपण आतारा येथेच गेले. त्यांचे
प्राथमिक शिक्षण आतारा व मुंबई या ठिकाणी आले. 1907 मध्ये

ते मॅट्रिक ची परिक्षा पास झाले. पुढील शिक्षणासाठी त्यांनी मुंबईच्या ~~पुणे~~ पुल्फिन्स्टन कॉलेज मध्ये प्रवेश घेतला व 1912 मध्ये ते इंग्रजी व पर्सियन विषय घेऊन बी. ए. ची परिक्षा उत्तीर्ण झाले. बाबूविवाहाची प्रथा त्या काली रुढ असल्यामुळे त्याच्या 14 व्या वर्षी त्यांचा विवाह रमाबाई नावाच्या मुलीबरोबर झाला. परंतु शिक्षणाविषयी आतुर असल्यामुळे विवाहानंतरही त्यांनी आपले शिक्षण सुरुच ठेवले. घराची परिस्थिती तात्काळीची असल्यामुळे शिक्षणक्रम चालू ठेवणे आंबेडकरांना कठीण होऊ लागले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी यांना बडोद्याचे संस्थानिक सहाय्यारथ गायकुवाड यांनी अमेरिकेतील उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती सजूर केल्यामुळे कोल्ंबिया विद्यापीठात अर्थशास्त्र विषयात एम. ए. ची पदवी 1915 साली त्यांनी संपादन केली. 1916 मध्ये कोल्ंबिया विद्यापीठातच पीएच.डी. साठी त्यांनी 'ब्रिटिश भारतातील प्रांतिक वित्तव्यवस्थेचा विकास' चा विषयावर प्रबंध लिहिला. अमेरिकेतील अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर बाबासाहेब आंबेडकर कायदा व अर्थशास्त्राच्या अभ्यासासाठी इंग्लंडला गेले. परंतु आर्थिक अडचणीमुळे त्यांना ते शिक्षण सधोबट सोडावे लागले. भारतात आल्यानंतर बडोदा संस्थानामध्ये त्यांनी काही काळ नोकरी केली. परंतु नोकरीत इतरांकडून अपमानास्पद वागणूक मिळाल्यामुळे ती नोकरी सोडून परत मुंबईच्या सिउनेहम कॉलेजमध्ये अर्थशास्त्राचे प्राध्यापक म्हणून त्यांनी काही काळ काम केले. शेवटी एच. शाहू महाराज यांनी केलेल्या आर्थिक मदतीमुळे आंबेडकर पुन्हा इंग्लंडला गेले व एम. एस्सी (अर्थशास्त्र) व डी. एस्सी ह्या पदवी त्यांनी मिळवल्या. 1923 मध्ये बॅरिस्टरची परिक्षा पास होऊन ते भारतात परतले.

३. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक कार्य :-

Q. No.

Q. No.

आंबेडकरांना बाळपणापासून शिक्षण घेताना स्थावरीक आणि व लंडोदा संस्थानांमध्ये नोकरी करत असत. पण पढी अपमानाबद्दल वागणूक मिळाली. त्यामुळे भारतातील सामाजिक विषमतेबद्दल आंबेडकरांना चीड निर्माण झाली होती. आंबेडकरांच्या मते, " ज्या प्रमाणे कोणत्याही राज्याचा दुसऱ्या राज्यावर राज्य करण्याचा अधिकार नाही, त्याच प्रमाणे कोणत्याही मुका विशिष्ट व दुसऱ्या वर्गावर अधिसत्ता राजविषयाचा अधिकार नाही. म्हणूनच आपल्या सार्वजनिक जीवनाची सुरुवात करत त्यांनी असंपृश्यता त्यांचे नैसर्गिक हक्क व त्यांचे मिळवून देण्याच्या कार्याचा प्रारंभ केला. दलित मुक्ती बद्दल बहूजनांमध्ये समिती, स्वतः, सामाजिक विषमतेबद्दलची चीड निर्माण करण्याचे काम आंबेडकरांनी केले. शाहू महाराजांनी दिलेल्या आर्थिक मदतीच्या आधारे बाबासाहेबांनी 1920 मध्ये मुकनायक हे पाक्षिक सुरू केले व सामाजिक विषमतेवर प्रखर टिका केली.

1. माणगाव असंपृश्यता निवारण परिषद

नागपूर व कोल्हापूरतील माणगाव येथे असंपृश्यता निवारण परिषदांमध्ये आंबेडकरांनी सहभागी झाले होते. 22 मार्च 1920 रोजी माणगाव येथील परिषदमध्ये राजर्षी शाहू महाराजांनी आंबेडकरांसोबतची गौरवोद्गार काढताना म्हणजे की, " माझ्या राज्यातील बहिष्कृत प्रजापणांनी तुम्ही तुमचा व्हरा पुढारी होऊन काढला जावद्दल तुम्ही संताप करणारे असिंदम करतो. माझी खात्री आहे की डॉ. आंबेडकर तुमचा इहदार केल्याशिवाय राहणार नाहीत.

(अधिकारप्राप्त संस्था)
कोल्हापूर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

4830

Centre

प्र. क्र.
उ. क्र.

इतकेच नव्हे तर, अशी पुरुषोत्तम येईल की, ते सर्व
हिंदुंच्यांनाचे पुढारी होतील. अशी माझी मनोदिवता मला
आंशते." आहू महाशय्यांची हि भविष्यवाणी व पुढील काळात
तत्प्रांतत खरी ठरली.

2. बहिष्कृत हितकरिणी अमेची स्थापना (1924)

इंग्लंड मधून भारतात परतल्यावर बाबासाहेबांनी पुन्हा
पुण्या आपल्या सार्वजनिक कार्याला नव्या जोमाने सुरुवात
केली. अस्पृश्यांमध्ये जागृती निर्माण करून त्यांना अस्पृश्यते
च्या प्रथेविरुद्ध संघर्ष करण्यास प्रवृत्त केले, व त्यासाठी
20 जुलै 1924 रोजी बाबासाहेबांनी "बहिष्कृत हितकरिणी
अमेची" स्थापना केली. याशिवाय अस्पृश्य समाजाचे
आमामिक व राजकीय प्रश्न मांडण्यासाठी या संस्थेची स्थापना
करून शाळा, ग्रंथालय व बसतिष्ठे सुरु करण्याचे काम
या संघटनेने केले.

3. महाडच्या चवदाश तळ्यांचा सत्याग्रह

बाबासाहेबांची 1927 मध्ये मुंबई प्रांताच्या काश्दमंडलाचे
अदृश्य म्हणून नियुक्ती झाली. अशकारने 1926 मध्ये काव्या
करून सार्वजनिक पाठवण्याच्या जाणा अर्जासाठी खुल्या केल्या

प्र. क्र.
Q. No.

परंतु याची प्रत्यक्षात अंमलबजावणी आली नव्हती. येथील चवदार तळ्याचे पाणी भरण्यास अस्पृश्यांना केला होता. तेथील नगरपालिकेने पुढे ठराव करून ते अस्पृश्यांना खुले केले. परंतु, अर्वा हिंदुनी या तळ्याचे पाणी भरण्यास अस्पृश्यांना विरोध केला. बाबासाहेबांनी 19 व 20 मार्च 1927 रोजी महाड येथे ~~स~~ कुल्बाबा जिल्हा बहिष्कृत परिषद आयोजित केली. याचे ते अध्यक्ष होते. या परिषदेमध्ये चवदार तळावर जाऊन पाणी पिण्याचे ठरले. यानुसार आंबेडकरांनी 20 मार्च 1927 रोजी सजारी अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी प्राशन केले.

4. मनुस्मृतीचे दहन

महाड येथे भरलेल्या बहिष्कृत तितकारीणी अफेच्या अत्याचर परिषदेत, अनातनी हिंदू समाजाचा धर्म ग्रंथ असलेल्या मनुस्मृतीचे दहन करण्याचा निर्णय घेतला होता. मनुस्मृतीने जन्माधिष्ठीत वर्ण व्यवस्थेचे अमर्शन करून आमाजिक विभक्ततेला व त्यावर आधारित जातीव्यवस्थेला आधार प्राप्त करून दिला होता. तेव्हा आमाजिक विभक्तता व उच्च - नीच भेदभाव यांचे अमर्शन करणाऱ्या या ग्रंथाचा प्रतिकात्मक निषेध करण्यासाठी बाबासाहेबांनी 25 डिसेंबर 1927 रोजी मनुस्मृतीचे जाहीररित्या दहन केले. मनुस्मृतीचे दहन करून घापुढे दलित जाती - समाती हिंदू धर्माचे दिवलेली अन्वयाची वागणूक अहन करणार नाहीत हे स्पष्टपणे जाहीर केले.

5. मंदिर प्रवेशाची चलतल

हिंदू धर्मातील उच्चवर्गीयांनी अस्पृश्यांना मंदिर प्रवेशाची हक्क नाकारता होती. बाबबत आंबेडकर म्हणतात की, "हिंदूत्व ही जितकी अस्पृश्यांची मातमाता आहे तितकीच ती अस्पृश्यांचीही आहे. म्हणून मंदिर प्रवेशाची आमाचा हक्क मान्य आलाच पाहिजे!"

अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मंदिरे बांधणे हा अस्पृश्यता निवारण्याचा मार्ग नाही. तर सार्वजनिक व्यवस्था अशासाठी खुल्या करून अस्पृश्यता निवारण करता येईल. यासाठी ऑक्टोबर 1929 मध्ये पुण्याच्या पर्वती येथील मंदिरात प्रवेश करण्यासाठी पहिल्या अत्याग्रह करण्यात आला. या प्रसंगी अत्याग्रहींना अवर्ज्यांनी मायहाणही केली. पोबिसांनी ही परिस्थिती नियंत्रणाखाली आणली.

मंदिर प्रवेशाचा अस्पृश्यांचा हक्क मान्य व्हावा यासाठी आंबेडकरांनी नाशिक येथे 15 हजारांहून केवळ परसू अधिक अनुयायांसोबत 2 मार्च 1930 रोजी कालाराम मंदिर प्रवेशासाठी अत्याग्रह केला, परंतु मंदिर प्रवेशाचा निर्णय ताबडतोब लागला नाही. डॉ. ~~ब~~ आंबेडकरांनी त्यांच्या मंदिर प्रवेशाच्या अत्याग्रहातून अस्पृश्यांची अस्मिता जागी करण्याचा प्रयत्न केला.

6. बौद्ध धर्माचा अधिकार

हिंदू समाजाला आमामिक विषमता नष्ट करवी व अस्पृश्यांना आपले समान अधिकार प्राप्त व्हावेत तसेच चलतली द्वारे अस्पृश्यांना न्याय मिळावा यासाठी बाबासाहेब यांनी प्रयत्न केले. परंतु तरीही सर्व हिंदूंच्या वर्तनामुळे फारसा फरक पडला नाही. आंबेडकरांना या चलतलीसाठी

Q. No.

व्यतीत केलेले प्रश्न काल त्व हान वाया गेल्याची न
आली. म्हणूनच आंबेडकरांनी हिंदू धर्मातून धर्मांतर
करव्याचे ठरविले ते म्हणतात, "मी अस्पृश्य जात
जन्मास आलो ना काही माझा अपराध नाही. परंतु
मरताना मात्र मी हिंदू म्हणून मरणार नाही."

अवघे हिंदूकुटुंब अस्पृश्यांना कधीच ज्याथ मिलणार
नाही याची खात्री करून घ्याव्यामुळे आंबेडकरांनी धर्मांतर
करव्याचा निर्णय घेतला. त्यानुसार 14 ऑक्टोबर 1956
रोजी नागपूर येथे 6 लाख अनुयायांसह बौद्ध धर्माची
दीक्षा घेतली.

दीक्षा घेव्याच्या दिवशीच आंबेडकर म्हणतात, "मी पुढे
अस्पृश्यांच्या प्रश्नांबाबतही गांधीजींनी चर्चा करीत असत
त्यांना मी म्हणायचे होते की, अस्पृश्यतेच्या प्रश्ना
बाबत लुसव्यापाशी माझे मतभेद असले तरी वेळ येईल
तेव्हा मी ह्या देशाचा कमीत कमी दैवीतागितल असा
भाग स्वीकारून म्हणून बौद्ध धर्म हा भारतीय संस्कृती
चाच एक भाग आहे ह्या देशाची संस्कृती इतिहास
ह्यांच्या परंपरेला दैवीतागितल नाही. त्यांनी मी खबरे
घेतल्या आहेत." अनातनी हिंदू धर्माव्यवस्थेने नाकारलेले
दिव्यतांचे अधिकार आणि माणुसपण मिलवून देव्यासाठी त्यांनी
हा ऐतिहासिक निर्णय घेतला.

धर्मांतरासाठी बौद्ध धर्माची निवड करव्यात, देखील
आंबेडकरांचे दुरदर्शित्व व राष्ट्रहिताची तलमल याच
दर्शन होते.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुंबे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

4831

Centre

राजकीय कार्य :-

अस्पृश्यांना राजकीय दृष्ट्या संघटीत करण्यात आणि त्यांना राजकरणात स्वतःचा आवाज प्राप्त करून देण्यात आंबेडकरांनी मिहिंता बारीक उपलब्ध होता. परंतु बांबा-आहिबांना केवळ अस्पृश्यांचे नेते समजणे म्हणजे त्यांच्यावर अन्याय करणारे आणि आपल्या असान्याचे प्रदर्शन ठरेल. राजकीय क्षेत्रात त्यांनी देणाऱ्याही केलेले कार्य खूपच महत्त्वाचे होते. त्यांचे राजकीय विचार देणाऱ्या दृष्टीने आजही उपयुक्त आहेत.

१९२७ मध्ये सरकारने आंबेडकरांना मुंबई प्रांताच्या विविध विधीमंडलांचे सदस्य म्हणून नियुक्त केले. तेव्हापासून त्यांचे राजकीय कार्य प्रत्यक्षात चालू लागले होते.

१९३० ते १९३२ या कालात भारताला जबाबदार शासन पद्धतीची देण्यासाठी व घटनात्मक प्रश्नांवर चर्चा करण्यासाठी लंडन येथे तीन गोळमेज परिषदांचे आयोजन केले होते. यावेळी आंबेडकर अस्पृश्यांचे प्रतिनिधी म्हणून उपस्थित होते. त्या ठिकाणी त्यांनी अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची मागणी केली. १९३२ मध्ये इंग्लंडचे पंतप्रधान रॅम्से मॅकडोनाल्ड यांनी 'जातीय निवाडा' जाहीर करून आंबेडकरांची मागणी मान्य केली.

प्र. क्र.
Q. No.१. पुणे करार ::

अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची निर्मिती करण्यास महात्मा गांधीचा विरोध होता. अस्पृश्यांना हिंदू पासून वेगळे करण्याचा हा ब्रिटीशांचा डाव आहे असे त्यांचे म्हणणे होते. अस्पृश्यांच्या स्वतंत्र मतदार संघाच्या मान्यता दिली तर ते उर्वरित हिंदू पासून दूर जातील म्हणून जातीय निवाड्याच्या या तरतुदी विरोधात महात्मा गांधींनी पुणे येथील येरवडा तुरुंगांमध्ये प्राणतिष्ठ उपोषण सुरू केले. गांधीजींचे प्राण वाचावेत म्हणून आंबेडकर लुलोकीत्या तयार झाले. त्यानुसार २३ सप्टेंबर १९३२ रोजी पुणे करार गांधीजी व आंबेडकर यांच्यामध्ये झाला. या करारावरचे आंबेडकरांनी स्वतंत्र मतदार संघाच्या पुढील अस्पृश्यांना कायदेमंडळाने शस्वीत जाणा असावात असे मान्य करून केले व गांधीजींचे प्राण वाचविले.

२. स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना : १९३६.

१९३५ च्या भारत सुधारणा कायद्यान्वये १९३५ मध्ये भारतीय नितळणूक होणार होती. त्या संघीचा ताम होऊन अस्पृश्यांचा त्या अधिक होतीलान करण्यासाठी १६ ऑगस्ट १९३६ रोजी बाबासाहेबांनी 'स्वतंत्र मजूर पक्षाची' स्थापना केली. या पक्षाने १९३५ च्या नितळणूकीत १३ जागा जिंकल्या. बाबासाहेबांनी भायजला परत या शस्वीत जाणितर नितळून आले. स्वतंत्र मजूर पक्षाने १९३५ ते १९४२ या कालात बिडी कामगारांना न्याय मिलवून देणे, खोली पट्ट्याती व महार वतन नष्ट करणे, अस्पृश्यांना शिक्षणात अवतली, जेतकरी व कामगारांचे प्रश्न इ. विरुद्ध आवाज उठविला.

४. शेड्यूल कास्ट फेडरेशनची स्थापना:

अस्पृश्य व दलितोंच्या हितांचे रक्षण करण्यासाठी व त्यांचे मिलवून देण्यासाठी देश पातळीवर एक स्वतंत्र पक्ष असावा या हेतूने रावबहादूर. पुन. शिवराज, अहकान्यांच्या संमेलनाबाबत आहिबांनी "आखिल भारतीय शेड्यूल कास्ट फेडरेशनची स्थापना १९४२ मध्ये केली. या पक्षाची ३ कळमी घटना आहिबांनी स्वतः तयार केली. आंदोलकांनी १९४२ ते १९४६ या कालात काँग्रेस पक्षाच्या कार्यकारी मंडळात, मजूर मंत्री म्हणून काम पाहिले. राजकारणात देखील त्यांनी आपल्या पद्धति व बांधवांच्या हिताचा विचार केला, आणि त्यांच्या उन्नतीसाठी अविशत काष्ट घेतले.

* आंदोलकांचे शैक्षणिक कार्य:

आहिबांवर स्वतः उच्च विद्याविभूषित होते. त्यांच्याकडे भारतातील व इंग्लंड - अमेरिकेतील उच्च पदव्या होत्या. अस्पृश्यांना शिक्षण मिळाल्याखेरीज त्यांची उन्नती होऊ शकणार नाही, हे ओळखूनच आहिबांनी "शिक्षा, संघर्ष व स्वातंत्र्य" हा संदेश दलितोंना दिला होता. मुंबईतील मिडलमॅन महाविद्यालयात ते काही काळ प्राध्यापक व काही दिवस प्राचार्य होते. १९२० मध्ये त्यांनी. ३

ALL INDIA DEPRESSED CLASS EDUCATION SOCIETY स्थापना केली. व या आघाडीच्या वतीने अस्पृश्य समाजातील मुलांसाठी दोन वसतीगृहे स्थापन करण्यात आली.

आहिबांनी स्थापन केलेल्या 'बहिष्कृत हितकारीणी संस्था' या संस्थेमार्फत दलित समाजातील तरुण व प्रौढ व्यक्तींसाठी शत्रुशाला चालविली, वाचनालय सुरू केले.

प्र. क्र.

Q. No.

यासारखे उपक्रम हाती घेण्यात आले होते. अस्पृश्य विरोध अवतरी मिळाल्या शिवाय त्यांचा विकास होऊ शकत नाही. ते जाणून बाबासाहेबांनी वर्तमानाच्या कार्यकारी मंडळाचा सदस्य म्हणून काम करताना किंवा पुढील काळा घटना समितीमध्ये काम करताना अस्पृश्य वर्गाच्या आपल्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी आवश्यक त्या अवतरी मिळतील अशी दक्षता घेतली.

* पीपल्स पुब्लिकेशन सोसायटीची स्थापना

बाबासाहेबांच्या मते शिक्षणाचा मूल हेतू सामाजिक दला उंचावणे हा आहे. अमंतेगी प्रतिष्ठापना झाल्या. शिवाय स्वातंत्र्याचा अर्थ नाही आणि समताबिछीत समाजाच्या निर्मितीसाठी शिक्षणासारखे दुसरे साधन नाही. म्हणूनच दलित व बहुजनांच्या शिक्षणासाठी त्यांनी ४ जुलै १९४५ रोजी "पीपल्स पुब्लिकेशन सोसायटीची" स्थापना मुंबई येथे केली. संबंध देशभर विविध मागासलेल्या वर्गात शिक्षणाचा प्रसार करणे हे या संस्थेचे द्येय व उद्दिष्ट आहे. या संस्थेच्या वतीने मुंबई येथे २० जून १९४६ रोजी सिध्दार्थ कॉलेज सुरू केले.

तुमचे १९ जून १९५० रोजी याच संस्थेमार्फत PE3 कॉलेज औरंगाबाद येथे सुरू केले. इ.म.स.च्या पद्याभरणीचा कार्यक्रम डॉ. राजेंद्र प्रसाद यांच्या हस्ते पार पडला. पुढे १९५५ मध्ये याचे नामांतर मिलिंद कॉलेज असे झाले. आंबेडकरांनी भाषल्याच्या अखेरच्या काळात पीपल्स पुब्लिकेशन सोसायटीच्या कार्यालाच वाहुन घेतले. महाराष्ट्र, गुजरात व कर्नाटक येथे या संस्थेच्या काही शाखा आहेत.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुंखे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :
Students Sign. :
Seat No. :
Seat No. in words :
Suppliment No. :
4832
Centre

डॉ. आंबेडकरांची ग्रंथसंपदा व वृत्तपत्रे

सत्यार्थ प्र. के. अत्रे असे म्हणतात की, "वाचन, चिंतन आणि लेखन याबाबत आंबेडकरांना दुसरे जीवनच नव्हते." वर्तमानपत्रे हे जनमानसांची कोवळ घेणारे व जनमत घडवण्याचे परिवर्तनचे साधन मानून बाबासाहेबांनी वर्तमानपत्राद्वारे लोकजागृतीकडे घडवून आणण्याचे प्रयत्न केले. बहुजन समाजाच्या अडचणी त्यावर होणारे अन्याय, भ्रष्टाचार व उपरोक्त चलवलीमधील आपली भूमिका स्पष्ट करणे, अनातनी हिंदू अवर्णिगांच्या विरोधात लेखनीच्या माध्यमातून प्रतिउत्तर देण्यासाठी आंबेडकरांनी वर्तमानपत्रे सुरू केली व चाववली ज्यामध्ये मुकनायक (१९२०), वसिष्कृत भारत (१९२४), समता (१९२४), जनता (१९३०), व प्रबुद्ध भारत (१९५६) हे वृत्तपत्रांचा उल्लेख करावा लागेल. जनता वृत्तपत्राचे नाव प्रबुद्ध भारत असे ठेवण्यात आले. वृत्तपत्राच्या लेखनावरोबरच बाबासाहेबांचे ग्रंथलेखनही तितकेच प्रणयनीय व उल्लेखनीय आहे. बाबासाहेबांची विद्वत्ता, त्यांची कोणत्याही विषयाचा अभ्यास हे त्यांच्या ग्रंथ लेखनावरून आपणाय दिसून येते. मराठी भाषेवर प्रभुत्व असूनही ब्रिटिशांना भारतातील परिस्थितीचे ज्ञान व्हावे यासाठी बाबासाहेबांनी अर्थ ग्रंथ लेखन इंग्रजीतच केले. अनायकलेखन ऑफ कास्ट्स (१९३७), ग्रॅस मान पाकिस्तान (१९४१).

अनटचेवळ्य अँड दी इंडियन कॉन्स्टिट्यूशन (1942),
 शन्डे, गांधी अँड जीना (1943), दी प्रॉब्लेम ऑफ दी रूफ
 (1946), द वेअर द शुदाज (1946), द अनटचेवळ्य (1946),
 डॉटम ऑन लिबिरेटिव्ह स्टेट्स (1955), स्टेट अँड मायल
 रिटीज, बुध्द अँड हिज धम्म (1955) मरणोत्तर प्रकाशित
 रिडिन्स इन हिंदूधम्म (मरणोत्तर प्रकाशित) या ग्रंथ
 वेळुनाइवारे भाषणस आंबेडकरांची विद्वत्ता, भाषेवरील प्रमु
 व तत्कापिन भारताच्या केणत्याही विषयावरील त्यांचा ग
 आभ्यास इ. छुण दिखून येतात.

* भारतीय घटनेचे शिल्पकार

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देणासाठी केलेली
 अंत्यत महत्त्वपूर्ण कामगिरी म्हणजे, स्वतंत्र भारताची
 राज्यघटना तयार करव्यात त्यांनी बजावलेली भुमिका
 होय. भारत स्वतंत्र आल्यानंतर पंडित नेहरु यांच्या मंत्रि-
 मंडळात बाबासाहेब कायदामंत्री आले. यावेळी बाबासाहेब
 यांची अग्रभाष्य बुध्दीमत्ता आणि त्यांच्या कायदयांच्या
 अखेले अग्रभाषाची नोंद घेवून त्यांना घटनेच्या मसुदा
 समितीचे अध्यक्ष म्हणून निवडले गेले. बाबासाहेबांनी
 त्यांच्यावरील ह्या जबाबदारीचे दायवीरित्या बहन
 करित अतिशय परिश्रमपूर्वक भारतीय राज्यघटनेचा मसुदा
 तयार केला. हाटनेत बहुसूचित जाती, जमातीचे हक्क
 राखीव जागांचे तत्व व अस्पृश्यांना शैक्षणिक सवलती
 देव्याचे मान्य करव्यात आले.

भारताची राज्यघटना तयार करव्याच्या प्रक्रियेत
 त्यांनी सिंहावा वाटा उचलला होता. म्हणूनच त्यांना
 "भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार" म्हणून गौरविले जाते.

भारतीय संविधानाच्या उत्कृष्ट कामगिरीबद्दल अमेरिकेने त्यांना L. L. P. ही कायद्यातील सर्वोच्च पदवी दिली. स्वातंत्र्योत्तर काळात देशातील सर्व पददलित व कलकरी वर्गाचे प्रतिनिधीत्व करणारा व पुरोगामी विचारांचा भारतीय रिपब्लिकन पक्ष स्थापन करण्याची त्यांची योजना होती. त्यांचे नव्या पक्षाच्या स्थापनेला सुरुवात म्हणून गेल्यापुढी त्यांचा अंत झाला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे 6 डिसेंबर 1956 रोजी महानिर्वाण झाले. पुढे त्यांच्या रिपब्लिकन पक्षाची स्थापना केली.

* सुरुवातीचा

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणजे एक अखरोट व्यक्तित्व होते. त्यांनी सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, औद्योगिक, धार्मिक, पत्रकारीता व कायदा अशा विविध क्षेत्रात आपल्या नेतृत्वाने दीन दलित, गरीब, अंधकारमय जीवनाच्या प्रश्नांवर अंदेश दिला. गमित गात्र आलेल्यांच्या मनामनावून समाज क्रांतीचे शुकळींग घेतले डॉ. आंबेडकरांनी मुदा आलेल्या समाजाला आपल्या हक्का प्रती जागृत केले.

'बाबासाहेब आंबेडकर' हे सुसंगत पुस्तकी पंडीत नव्हते तर त्यांनी आपल्या आयुष्यात आपण आणि विचार यांची आंगठ घातली, आणि आपल्या तत्वमानाच्या क्रांतीची जोड दिली. त्यांनी भारतातील अस्पृश्य, पददलित, शिष्टा, शेतकरी व कामगार यांच्या जीवनातील दुःख, दारिद्र्य, आणि क्लेश दूर केले, व त्यांचा उद्धार केला.

五、五

Q. No

हमने जय की यह आंबेडकरां विपरीत मद्रासातु की.
"पददमित अमाजाता मनुष्याचा दर्जा मिलवून देणे, त्यांच्या
आत्मसन्मानाची वाढ करणे आणि त्यांच्या आत्मोद्धार
करण्यास प्रसन्न करणे हे आंबेडकरांचे जीवनकार्य
होते." होऊन त्यात आंगावयाचे मद्रासे उरी माणसे
बनविणे हे त्यांचे ध्येय होते.

बाबासाहेबांनी शासनातील दलित अमात्यांच्या उद्धारामाठी जे कार्य केले त्यामुळे इतिहासात तो उगाही आपल्या अमृश्य बांधवांना अंघरीत करून त्यांना अन्वयाविस्मृत अंघर्व करण्यास जे न्याय हक्कासाठी झगडल्यास त्यांनी तयार केले. तसेच दलितांना मुख्य राष्ट्रीय प्रवाहाशी जोडून भाश्याची गळघाटना तयार करून त्यांनी या देशाचीही फार मोठी सेवा केली.

बाबा अहिबांच्या या महान शस्त्र सेवेप्रती कृतज्ञता
 वृक्षून त्यांच्या जन्मशताब्दी ममोत्सवांच्या प्रारंभाचा
 योश साधून १८ पुप्रित १९९० रोजी त्यांना मरणोत्तर
 भारतरत्न हा सर्वोच्च सन्मान प्रदान करण्यात आला.

12

Name :- Aishwarya Yashwant Patil.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसम्पन्न वास्तवी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुंबे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

NSRM

SUPPLIMENT

7007

Jr. Supervisor's Sign : *[Signature]*

Students Sign :

Seat No. :

Seat No. in words :

Supplement No. :

17280

Centre

प. क्र.
स. क्र. No.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवनविषयी व कार्याविषयी
अविस्तार माहिती लिहा.

→

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891
बोली मध्यप्रदेशातील महुआ या ठिकाणी झाला. त्यांचे वडील
बाबाजी मालोजी आंबेडकर हे ब्रिटिश सैन्यात होते. त्यांची
आई श्रीमती बाई ही धार्मिक स्त्री होती. बाबासाहेब हे
महान ज्ञानी होते. म्हणून त्यांना बालपणातच ज्ञानिष्ठ,
असहकार आणि अपमान सहन करावा लागला.

बाबासाहेबांनी प्राथमिक शिक्षण आपापसात केले. मग
त्यांनी पुणेकर कॉलेज, मुंबई येथून पदवी घेतली. पुणे
अमेरिकेतील कोलंबिया विद्यापीठातून अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र
व राजकारण यांचे शिक्षण घेतले. आणि फार ही पदवी घेतली.
त्यांनी त्यानंतर लंडन स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्स आणि कोल
डज लंडन येथे त्यांनी कायद्याचे शिक्षण घेतले.
त्यांनी पुढील 32 पदव्या व डिप्लोमा मिळवले.

* सामाजिक कार्य :-

- असहकाराच्या विरोधात त्यांनी आयुष्यभर लढा दिला.
- 1924 साली बरिष्ठतर हितवाढणी सभा स्थापन करून
दलितोंच्या शिक्षण, हक्क व आर्थिकतांसाठी प्रयत्न केले.
- चवदार ते सव्वीसह (1924) काळामध्ये मंदिर प्रवेश

प्र. नं.

Q. No.

आंदोलन आंखळच्या आंदोलनद्वारा त्यांनी दलितोंच्या अधिकारंचा प्रश्न उचलला. महसुसही पठन करून त्यांनी जातीव्यवस्थेचा विरोध केला.

२) आर्थिक कार्य -

इंडिपेंडंट लेबर पार्टी (1936) व नंतर इंडियन कांस्ट्रक्शन या पक्षांची स्थापना केली.

1947 साली शासन अंतर्गत शास्त्रावर देवाचे पहिले कायदेमंत्रि आले.

राष्ट्रीय राज्यघटनेचे सिव्फकार म्हणून त्यांनी आधुनिक लोकशाही, धर्मनिरपेक्ष शासनासाठी व्यापक अपिघात तयार केले.

त्यांनी राज्यघटनेत सर्व नागरिकांसाठी समता, बंधुता, स्वातंत्र्य व आभाषिक न्याय यांचा पुढेकार केला.

३) बौद्ध धर्माचा प्रवेश :-

हिंदू धर्मातील जातीभेद, ओषण आणि अस्पृश्यतेला विरोध करत त्यांनी 14 ऑक्टोबर 1958 रोजी गांधीपुर येथे लाखो अनुयायांसह बौद्ध धर्माची दीक्षा घेतली.

यांनाच शासन गवबौद्ध चळवळीची सुरुवात झाली.

४) बौद्ध धर्माचे कार्य -

अस्पृश्यांना शिक्षण मिळवण्याखेरीज त्यांची उन्नती होऊ शकणार नाही हे ओळखूनच गांधीजींनी "शिक्षण संघटित करा व संघर्ष करा" हा संदेश दलितोंना दिला.

1928 मध्ये त्यांनी All India Depressed Class Education Society स्थापन केली. व या सोसायटीच्या पहिले अध्यक्ष महात्माजीत मुलांसाठी दोग वजातीगट स्थापन करण्यात आली.

प्र. क्र.
Q. No.

③ शासकीय घटनेचे शिल्पकार :-

- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देवाबाही केलेली अत्यंत महत्त्वपूर्ण कामगिरी म्हणजे, स्वतंत्र भारताची राज्यघटना त्याच कठण्यात त्यांनी लढावलेली शुभिका होय.
- भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर पंडित नेहरू यांच्या मंत्रिमंडळात बाबासाहेब कायदामंत्री झाले.
- या वेळी त्यांची अख्यमह्य बुद्धीमत्ता आणि त्यांच्या कायद्यांच्या अख्योल अभ्यासाची गोंद घेवून त्यांना घटनेच्या मळबुदा समितीचे अध्यक्ष केले.
- भारताची राज्यघटना तयार करण्याच्या प्रक्रियेत त्यांनी खिंहाचा वाटा उचलला होता. म्हणूनच त्यांना "भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार" म्हणून घोषितले जाते.
- शासकीय संविधानाच्या उत्कृष्ट कामगिरीबद्दल अमेरिकेने त्यांना D.C.P. ही पदवी दिली.

* निष्कर्ष :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतातील अर्वात शेर विचारवंत, समाजसुधारक आणि कार्यदेतक होते. त्यांनी दलित, ओषित, वंचित घटकांना आत्मसन्मानाची जाणीव करून दिली. भारतीय राज्यघटना तयार करून त्यांनी भारताला लोकशाहीचा महासुत पाया दिला.

अख्य शेर विचारवंताचे निधन ६ डिसेंबर १९५६ रोजी दिल्ली येथे झाले.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणपट्टी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

Name - Srushti A. Holure

SUPPLIMENT

M.A - 1st Sem - II

Jr. Supervisor's Sign: *[Signature]*

Students Sign: *[Signature]*

Seat No.:

Seat No. in words: *12/15*

Supplement No.:

Centre

प. क्र.
Q. No.

विषय - 7008
H.S.R.M

1.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवन व कार्याची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रस्तावना

आधुनिक महाशब्दाच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये सत्यशोधक व बाळगोतार चळवळी प्रभावित चळवळीला महत्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजाचे बहिष्कृत आणि तिरस्कृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हटले जाते. दलित हा शब्द सामाजिक दृष्ट्या माघास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करते. शोडक्यात, समाजातील दुर्बल व अन्त्या अत्याचार यांचे बळी ठरलेल्या घटकांना उदर देऊन दलित असा शब्द प्रयोग केला जातो. दलितंमध्ये उवाशीमान आत्मविश्वास निर्माण करून त्यांना संघटित करण्याचे व न्याय हाकासाठी त्यांना संतर्ष करव्यास तयार करण्याचे कार्य दलित चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पूर्वीच्या काळात सुरू झाली. असली तरी तिला चळवळीचे स्वरूप द्यायला आला डॉ. आंबेडकरांनी दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या संपूर्ण बाबतांना अत्याचार व वृत्तसंश्लिष्टीतून मुक्त करव्याबरोबरच भारतीय घटनेच्या त्यांना आर्थिक निकाषाच्या

प्र. क्र.
Q. No.

संगी उपलब्ध करून देण्याचे आलोचिक कार्य केले.
म्हणूनच भारतीय घरनेचे शिल्पकार व कोट्यावधी
दलितंच्या जीवनाचे उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेग
व ~~अमान्य~~ अमान्य आहे.

जन्म व पूर्व वृत्तान्त

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १४ एप्रिल
१९०१ मध्य प्रदेश मध्ये येथे प्रका गरीब दलित कुटुंब
आला होता. त्यांचे पूर्ण नाव भीमराव रामजी आंबेडकर
असे होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडवगड तालुक्या
आंबाडे हे त्यांचे कुळ गाव वडील रामजी सैन्यात
सुभेदार असल्याने शिक्षण व शिस्त लहानपणापासून
त्यांच्या अंगी बाळगली होती. त्यांची आई भीमाबाई
लहानपणाच वारल्याने त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालनपोषण
केले. व चांगले संस्कार त्यांच्यावर बघवत म्हणून
घरात ग्रंथ संग्रह होताना; कुलांना ही ते चांगली
कुसुमे वाचवण्यास आणून देत असत. म्हणून बाबा
चितंगारी यत्न त्यांच्या ठायी आढळते.

शिक्षण

बाबासाहेबांचे वडील रामजी आंबेडकर सैन्यातून
सिहाल आल्यानंतर त्यांना सातारा येथे दुसरी नोकरी
मिळाली. त्यामुळे बाबासाहेबांचे बालपण सातारा
येथेच गेले. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई
या ठिकाणी झाले. १९०७ मध्ये ते मॅट्रिकची परीक्षा पास
झाले. पुढील शिक्षणासाठी त्यांनी मुंबईच्या प्रेसिडेंसी
कॉलेज मध्ये प्रवेश घेतला व १९१२ मध्ये ते इंग्रजी व

परिचिन विषय होवून बी. ए. ची परीक्षा उत्तीर्ण आले. बालविवाहाची प्रथा त्या काळी सह अस्वस्थते तज्ज्ञा 14 व्या वर्षी त्यांचा विवाह शमाबाई नावाच्या कुलीनगैबरीसाला परंतु शिक्षणाविषयी आवड असल्यामुळे विवाहानंतरही त्यांनी आपले शिक्षण सुरूच ठेवले. हल्ली परिस्थिती हाताखाली असल्यामुळे शिक्षणक्रम चालू ठेवणे. आंबेडकरांना कठीण होऊ लागले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना बडोदाचे संस्थापिक मराठीराज गायकवाड यांनी अमेरिकेतील उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती मजूर केल्यामुळे कोलंबिया विद्यापीठात अर्थशास्त्र विषयात एम. ए. ची पदवी 1915 साली त्यांनी संपादन केली. 1916 मध्ये कोलंबिया विद्यापीठातच पीएच. डी. सार्वी त्यांनी 'ब्रिटीश भारतातील प्रांतिक वित्त व्यवस्थेचा विकास' या विषयावर प्रबंध लिहिला अमेरिकेतील अध्ययनक्रम पूर्ण केल्यानंतर बाबासाहेब आंबेडकर कायदा व अर्थशास्त्राच्या अभ्यासासाठी इंग्लंड ला गेले. परंतु आर्थिक अडचणीमुळे त्यांना ते शिक्षण अर्थवट सोडावे लागले. भारतात आल्यानंतर बडोदा संस्थान मध्ये त्यांनी काही काळ नोकरी केली. परंतु नोकरीत इतरांकडून अपमानास्पद वागणूक मिळाल्यामुळे ती नोकरी सोडून परत मुंबईच्या सिडने हॅम कॉलेजमध्ये अर्थशास्त्राचे प्राध्यापक म्हणून त्यांनी काही काळ काम केले. राजर्षी छ. शाहू महाराज यांनी केलेल्या आर्थिक मदतीमुळे आंबेडकर पुन्हा इंग्लंडला गेले व एम. एस्सी (अर्थशास्त्र) व डी. एस्सी ह्या पदव्या त्यांनी मिळवल्या. 1923 मध्ये बेरिस्टरची परीक्षा पास होऊन ते भारतात परतले.

Q. No.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक कार्य
 आंबेडकरांना बालप्रवासापासून शिक्षण घेताना ज
 निक ठिकाणी नवडोदा ग्रंथालयामध्ये नोकरी करत अस
 पटोपदी अपमानास्पद नावांवरुन मिळाली. त्यामुळे भारता
 सामाजिक विषमतेबद्दल आंबेडकरांना चीड निर्माण
 होती. आंबेडकरांच्या बते, "ज्या प्रमाणे कोणत्याही शब्दात
 दुसऱ्या शब्दावर राज्य करण्याचा अधिकार नाही, त्याच
 प्रमाणे कोणत्याही एका विशिष्ट वर्गाचा दुसऱ्या वर्गावर
 अधिकार राज्यविषयाचा अधिकार नाही." म्हणूनच आपल्या
 सार्वजनिक जीवनाची सुकुलता करताना त्यांनी असह्य
 ना त्यांचे नैसर्गिक हक्क व व्याय मिळवून देण्याच्या
 कार्यावर प्रारंभ केला. दलित रुक्मी लढ्याद्वारे
 बहुजनांमध्ये अस्मिता, स्वत्व, सामाजिक विषमतेबद्दल
 लची चीड निर्माण करण्याचे काम आंबेडकरांनी केले
 शाहू महाराजांनी दिलेल्या आर्थिक मदतीच्या साह्याने
 बाबासाहेबांनी 1920 मध्ये सुकनायक हे पार्षिक सुस
 केले व सामाजिक विषमतेवर प्रखर टिका केली.

1. लोणगाव असह्यता निवारण परिषद
 लोणगाव व कोल्हापूरतील भाजगाव येथे
 असह्यता निवारण परिषदांमध्ये आंबेडकर सहभागी झाले
 होते 22 मार्च 1920 रोजी लोणगाव येथील परिषदेमध्ये
 राजर्षी शाहू महाराजांनी आंबेडकरांविषयी गौरवादगार
 काढताना म्हटले की, "माझ्या राज्यातील बहिष्कृत
 प्राजापत्यांनी कुठही कुठचा खरा पुढारी गोष्टून काढला
 याबद्दल कुठचे आंतराकरणापूर्ण अभिनंदन करतो. माझी
 खात्री आहे की डॉ. आंबेडकर कुठचा उद्धार केल्याशि
 वाय शक्य नाही.
 इतकेच नव्हे तर अशी धक वेळ येईल की ते

(श्रीविवेकानंद महाविद्यालय)
कोल्हापूर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणपद्धती डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

4853

Centre

ते सर्व हिंदुस्तानचे फुठारी होतील अशी भाषी बनोई-
वता मला सांगते. शाहु महाराजांची ही अभिव्यक्ती फुटील
काळात तंतोतंत खरी ठरली.

2. बहिष्कृत हितकरणी संघेची स्थापना (1924)
इंग्लंड मधून भारतात परतल्यावर बाबासाहेबांनी फुड
एकदा आपल्या शार्वजनिक कार्याला नव्या जोमाने सुरुवात केली.
अस्पृश्यांमधले जाबहती निर्माण करून त्यांना अस्पृश्यतेच्या प्रथेवि-
रुद्ध संघर्ष करण्यास प्रवृत्त केले व त्यासाठी 20 फेब्रु 1924
रोजी बाबासाहेबांनी "बहिष्कृत हितकरणी संघेची" स्थापना
केली. याशिवाय अस्पृश्य समाजाचे सामाजिक व राजकीय प्रश्न
भांडव्यासाठी या संघेची स्थापना करून शाळा, ग्रंथालय व
नगरिगृह हे सुरु करून या संघटनेने केले.

3. महाडच्या चवदार तळ्याचा सत्याग्रह
बाबासाहेबांनी 1927 मध्ये मुंबई प्रांताच्या कायदे-
मंडळाने सदस्य म्हणून नियुक्ती झाली. सरकारने 1926
मध्ये कायदा करून शार्वजनिक पाणबठ्यांच्या जागा
सर्वामाठी खुल्या केल्या, परंतु याची प्रत्यक्षात अंमलबजाव-
णी झाली नव्हती. महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी
अस्पृश्यास अस्पृश्यांना मजलान केला होता. तेथील नगरपालि-
केला एक ठराव करून हे तळे अस्पृश्यांना खुले केले.

[illegible]

No

परंतु यत्न हिंदूनी या तळ्यावर पाणी भरण्यास अस
विरोध केला. बाबासाहेबांनी 19 व 20 मार्च 1927
रोजी महाड रोड कुलाबा जिल्हा बहिष्कृत परीषद
आयोजित केली. याचे ते अध्यक्ष होते. या परीषदेचा
चवदाश तळ्यावर जाऊन पाणी पिण्याचे ठरले. त्यानंतर
झांबेडकरांनी 20 मार्च 1927 रोजी हजारो अनुयायां
चवदाश तळ्याचे पाणी पचन केले.

4. गणकम्हलीचे तहण

महाड येथे भरलेल्या बहिष्कृत हितकरणी समितीच्या
सत्याग्रह परिषदेत सनातनी हिंदू समाजाचा धर्मग्रंथ
असलेल्या मनुस्मृतीचे दहन करण्याचा निर्णय घेतला हे
मनुस्मृतीने जमाखिचित वर्ग व्यवस्थेचे समर्थन करून
सामाजिक विभक्तता व त्यावर आधारित जातीव्यवस्थेला
आधार प्राप्त करून दिला होता. तेव्हा सामाजिक विभक्त
व उच्च-नीच भेदभाव यांचे समर्थन करणाऱ्या या
ग्रंथाचा प्रतिकारक निषेध करण्यासाठी बाबासाहेबांनी
२३ डिसेंबर १९२७ रोजी मनुस्मृतीचे जाहीररीत्या
दहन केले. मनुस्मृतीचे दहन करून शाकुटे दक्षित
जाती-जमाती हिंदू धर्माने दिलेली अनुयायांची बाबागुरूक
महान करणार नाहीत हे स्पष्टपणे जाहीर केले.

5. मंदिर प्रवेशाची चौक

हिंदू धर्मातील उच्चवर्गीयांनी असपृश्यांना मंदिर प्रवेशाची हक्क नाकारता होती त्याबाबत आंबेडकर म्हणतात की हिंदूत्व ही जिवकी असपृश्यांची मालमत्ता आहे तितकीच ती असपृश्यांचीही आहे म्हणून मंदिर प्रवेशाची आगमना हक्क मान्य झालाच पाहिजे

अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मंदिरे बांधणे हा अस्पृश्यता निवारण्याचा मार्ग नाही तर सार्वजनिक व्यवस्था सलाईन ठेवण्याकरीता अस्पृश्यता निवारण करता येईल. यासाठी पुणेकरांनी 1929 मध्ये पूण्याच्या पर्वती येथील मंदिरात प्रवेश करण्यासाठी पहिल्या सत्याग्रह करण्यात आला. या प्रयत्नांनी अत्याग्रहीं प्रलंबित्यांनी मारहाणीही केली. जेलिगांनी ही परिस्थिती नियंत्रणाखाली आणली.

मंदिर प्रवेशाचा अस्पृश्यांच्या हक्क मान्य व्हावा. यासाठी आंबेडकरांनी नाशिक येथे 15 हजार हुन अधिक अस्पृश्यांना सोबत 2 मार्च 1930 रोजी काळशरा मंदिर प्रवेशासाठी सत्याग्रह केला. परंतु मंदिर प्रवेशाचा निर्णय ताबडतोब लागला नाही. डॉ. आंबेडकरांनी त्यांच्या मंदिर प्रवेशाच्या सत्याग्रहातून अस्पृश्यांची आस्मिता जाही करण्याचा प्रयत्न केला.

6. बौद्ध धर्माचा स्विकार

हिंदू समाजातील सामाजिक विषमता नष्ट व्हावी व अस्पृश्यांना आपले समाज अधिकार प्राप्त व्हावेत तसेच चळवळीद्वारे अस्पृश्यांना न्याय मिळावा यासाठी बानासाहेब यांनी प्रयत्न केले. परंतु तरीही खर्ण हिंदूंच्या वर्तनामध्ये फारसा फरक पडला नाही. आंबेडकरांना या चळवळीसाठी व्यतीत केलेले सगळ्या काळ व धन वया गेल्याची जखीब आली म्हणूनच आंबेडकरांनी हिंदू धर्मातून धर्मांतर करण्याचे ठरविले ते म्हणतात. "मी अस्पृश्य जातीत जन्माला आलो हा काही माझा अपराध नाही परंतु मरताना माझ ही हिंदू म्हणून मरणार नाही."

खर्ण हिंदू कडून अस्पृश्यांना कधीच न्याय मिळणार नाही याची खात्री पटल्यामुळे आंबेडकरांनी धर्मांतर करण्याचा निर्णय घेतला. त्यामुळे 14 ऑक्टोबर 1956 रोजी नागपूर येथे 8 लाख अस्पृश्यांसह बौद्ध धर्माची दिक्षा घेतली.

दिक्षा घेवपाच्या दिवशीच आंबेडकर म्हणतात.

एकदा असपृश्यांच्या प्रश्नांमधील गांधीजीची चर्चा करीत असताना त्यांना ही म्हणाले होते की, असपृश्यांच्या प्रश्नांमधील कानूनापाशी माझे मतभेद असले तरी वेळ येईल ते मी ह्या देशाला करीत कमी होका लागेल अशा मार्ग उपकारून म्हणून बौद्ध धर्म हा भारतीय संस्कृतीचाच एक भाग आहे ह्या देशाची संस्कृती इतिहास यांच्या परंपरेला होका लागणार नाही अशी मी खबरदारी घेतली आहे. मनातली हिंदू धर्मव्यवस्थेने नाकारलेले दलितंचे अधिकार आणि माणूसपणा मिळवून देण्यासाठी त्यांनी हा ऐतिहासिक निर्णय घेतला.

हर्षांतरांसाठी बौद्ध धर्माची निमड करण्यात देखील आंबेडकरांचे डरदर्शित्व व राष्ट्रहिताची तळमळ यांचे दर्शन होते.

राजकीय कार्य

असपृश्यांना राजकीय दृष्ट्या संघटीत करण्यात आणि त्यांना राजकारणात स्वतःचा आवाज घालत करून देण्यात आंबेडकरांनी विहिचा मारा उचलला होता. परंतु बाळासाहेबांनी केलेले असपृश्यांचे नेते समजणे म्हणजे त्यांच्यावर अन्याय करणारे आणि आपल्या असपृश्यांचे प्रदर्शन ठरेल. राजकीय क्षेत्रात त्यांनी देशासाठी केलेले कार्य खूपच महत्त्वाचे आहे. त्यांचे राजकीय विचार देशाच्या दृष्टीने आजही उपयुक्त आहेत. 1927 मध्ये सरकारने आंबेडकरांना सुंबर्ड प्रांताच्या विधीमंडळाचे सदस्य ठरवून नियुक्त केले तेव्हापासून त्यांचे राजकीय कार्य सलगच सुरू चालले होते.

1930-32 या काळात भारताला जबाबदार शासन पद्धती देण्यासाठी व घटनात्मक प्रश्नांवर चर्चा करण्यासाठी लंडन येथे तीन गोळमैज परिषदांचे आयोजन केले होते.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसम्बद्ध यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणपट्टी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign :

Students Sign :

Seat No. :

Seat No. in words :

Supplement No. :

4855

Centre

क्र. No.

यावेळी आंबेडकर असपूण्यांचे प्रतिनिधी म्हणून उपास्थित होते. त्या ठिकाणी त्यांनी असपूण्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची मागणी केली. १९३२ मध्ये, इंग्लंडचे पंतप्रधान रॅम्से मैकडोनाल्ड यांनी 'जातीय निवाडा' जाहीर करून आंबेडकरांची मागणी मान्य केली.

१. फुले करार

असपूण्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची निर्मिती म्हणून या सहकाऱ्यांची मागणी विरोध होता. असपूण्यांना हिंदू पासून वेगळे करण्याचा हा ब्रिटीशांचा डाव आहे असे त्यांचे म्हणणे होते. असपूण्यांच्या स्वतंत्र मतदार संघाचा कायदा ठरविण्यात नसत ते उर्वरीत हिंदू पासून दूर जातील म्हणून जातीय निवाड्याच्या या तत्कूदी विरोधात महात्मा गांधीजी फुले ग्रेथील येथेवडा कुंजगांधारचे प्राजापिक उपोषण सुरू केले. गांधीजींचे प्राण वाचवत म्हणून आंबेडकर तडजोडीला तयार आले त्यानुसार २५ मार्च १९३२ रोजी फुले करार गांधीजी व आंबेडकर यांच्यातच झाला. या करारातच आंबेडकरांनी स्वतंत्र मतदार संघाच्या ऐवजी असपूण्यांना कायदेसंगठनात सामील जाणा अजावात असे ठरवा करून केले व गांधीजींचे प्राण बचविले.

प्र. क्र.
Q. No.

2. स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना : 1936

1935 च्या भारत मुद्योगा कायद्यान्वये 1937 मध्ये मासिक निवडणुका होणार होत्या. त्या वेळीचा लाभ घेवून असमूह्यांचा लढा अधिक गतीमान करण्यासाठी 16 ऑगस्ट 1936 रोजी बाबासाहेबांनी स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना केली. या पक्षाने 1937 च्या निवडणुकीत 13 जागा जिंकल्या. बाबासाहेब भायलवळा परळ या शस्त्रीत जागेवर निवडून आले. स्वतंत्र मजूर पक्षाने 1937 च्या 1942 या काळात बिडी कामगारांना व्याज मिळवून देणे, खेती पद्धती व महार बत्तन नष्ट करणे, असमूह्यांना शिक्षणात भरवली, झेतकरी व कामगारांचे प्रश्न २. विरहट आवाज उठवित्या

3. ग्रेड्युल्ड कास्ट फेडरेशनची स्थापना

असमूह्य व दलिताना हितांचे रक्षण करण्यासाठी व व्याज मिळवून देण्यासाठी देश पातळीवर एक स्वतंत्र पक्ष उभावा या हेतूने गुरुबहादूर, एन. शिवराज, गट कामांच्या समवेत बाबासाहेबांनी "ऑरिजल भारतीय ग्रेड्युल्ड कास्ट फेडरेशनची स्थापना 1942 मध्ये केली. या पक्षाची 31 कलमी छटना बाबासाहेबांनी स्वतः तयार केली. आंबेडकरांनी 1942 ते 1946 या काळात व्हार्डमनच्या कार्याकारी मंडळात मजूर मंत्री म्हणून काम पाहिले. राजकारणात देखील त्यांनी आपल्या पदवति बांधवांच्या हितांवर विचार केला आणि त्यांच्या उन्नतीसाठी अविरत कष्ट घेतले.

आंबेडकरांचे वैयक्तिक कार्य

बाबासाहेब स्वतः उच्च शिक्षणान्वित होते. त्यांच्या कडे भारतीय व इंग्लंड अमेरिकेतील उच्च पदव्या होत्या. असमूह्यांना शिक्षण मिळाल्याखेरीज त्यांची उन्नती होऊ

शकणार नाही हे ओळखूनच बाबासाहेबांनी "शिका, संघटीत व्हा व संघर्ष करा." हा संदेश दलितांना दिला होता. सुंबईतील मिडवे हेम महाविद्यालयात ते काही काळ प्राध्यापक व काही दिवस प्राचार्य होते. 1928 मध्ये त्यांनी 'All

INDIA DEPRESSED CLASS EDUCATION

SOCIETY स्थापन केली. व या सोसायटीच्या वतीने अस्पृश्य समाजातील सुवांगारी देव वसतीगृहे स्थापन केली. बाबासाहेबांनी स्थापन केलेल्या बहिष्कृत हितकरणी यंत्रा या संस्थेमार्फत दलित समाजातील तरुण व प्रौढ व्यक्तींसाठी शत्रशाळा चालविली. वाचनालय सुरू करणे या यादखे उपक्रम हाती होण्यात आले होते. अस्पृश्यांना विशेष सवलती मिळाल्या शिवाय त्यांचा विकास होऊ शकणार नाही हे जाणून बाबासाहेबांनी गव्हर्नरच्या कार्यकारी मंडळाचा मदत्य म्हणून काम करताना किंवा घटना समिती मध्ये काम करताना अस्पृश्य वर्गाला आपल्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी आवश्यक त्या सवलती मिळतील अशी दक्षता घेतली.

पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना

बाबासाहेबांच्या मते शिक्षणाचा मुळ हेतू सामाजिक दर्जा उंचावणे हा आहे. समतेची प्रतिष्ठापना आल्या शिवाय स्वातंत्र्याला अर्थ नाही. क्रांती समतोलविहित समाजाच्या निर्मितीसाठी शिक्षणा-आजचे कुसरे मांडून बाही, म्हणूनच दलित व बहुजनांच्या शिक्षणासाठी त्यांनी 8 जुलै 1945 रोजी पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना सुंबई येथे केली. अंबदा देगडर विंगेच भागाजलेल्या वर्गात शिक्षणाचा प्रसार करणे हे या संस्थेचे ध्येय व उद्दिष्ट आहे. या संस्थेच्या वतीने सुंबई येथे 20 जून 1946 रोजी सिद्धार्थ कॉलेज सुरू केले.

तसेच 19 जून 1950 रोजी याच संस्थेमार्फत PES कॉलेज औरंगाबाद येथे सुरू केले. इमारतीच्या पायाभरणीचा कार्यक्रम डॉ. राजेंद्र प्रसाद यांच्या हस्ते पार पाडला. फेब्रु 1955 मध्ये यांचे नामांतर मिलिंद कॉलेज असे झाले. आंबेडकरांनी आयुष्याच्या अखेरच्या काळात पीपल्स प्रज्युक्शन सोसायटीच्या कार्याला बंधन वाढून घेतले. महाशब्द, गुणवत्ता, व कर्नाटक येथे या संस्थेच्या काही शाखा आहेत.

डॉ. आंबेडकरांची ग्रंथसंपदा वृत्तपत्रे

आचार्य स. के. अत्रे असे म्हणतात की "वाचन, चिंतन आणि लेखन यातून डॉ. आंबेडकरांना कुसरे जीवनच नव्हते." वर्तमानपत्रे हे जनमानसांचा कौल होणारे व जनमत घडवण्याचे परीवर्तनाचे साधन असून बाबासाहेबांनी वर्तमानपत्राद्वारे लोकजागृती घडवून आणण्याचे प्रयत्न केले. बहुजन समाजाच्या अडचणी ल्यावर होणारे अन्याय, अत्याचार व उपरोक्त चळवळींमधील आपली कुमिका व्यक्त करणे, समाजी हिंदू व्यवस्थांच्या विरोधात लेखणीच्या माध्यमातून प्रतिउत्तर देण्यासाठी आंबेडकरांनी वर्तमानपत्रे सुरू केली व चालवली ज्यामध्ये मुक्तनायक (1920), बहिष्कृत भारत (1927), समता (1928), जनता (1930) व प्रबुद्ध भारत (1936) उ. वृत्तपत्रांचा उल्लेख करावा लागेल. जनता वृत्तपत्रांचेच नाव प्रबुद्ध भारत असे ठेवण्यात आले.

वृत्तपत्रांच्या लेखना बरोबरच बाबासाहेबांचे ग्रंथलेखनही तितकेच प्रशंसनीय व उल्लेखनीय आहे. बाबासाहेबांनी विद्वत्ता, त्यांची कोणत्याही विषयाचा अभ्यास हे त्यांच्या ग्रंथ लिखाणावरून आपणास दिसून येते. मराठी भाषेवर प्रभुत्व असूनही ब्रिटीशांना भारतातील परिस्थितीचे ज्ञान व्हावे यासाठी बाबासाहेबांनी अर्ब ग्रंथ लेखन

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणसहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

4852

Centre

इंग्रजीतून केले. ऑनलाईनलेशन ऑफ काश्मिर (१९३७)
शॉर्ट्स ऑन पाकिस्तान (१९४१) अनटचेबल अंड दी इंडियन
कॉन्स्टिट्यूशन (१९४२), गॅलर्डे हांगी अँड जीना (१९४३)
दी प्रॉब्लम ऑफ दी स्त्री (१९४६), इ वेअर द डब्ल्यू
(१९४६), द अनटचेबल (१९४९) शॉर्ट्स ऑन लिबिरेलिज्म
स्टेट्स (१९५५), स्टेट अँड मायनारिटीज, बुद्ध अँड
हिज धर्म (१९५७) (मराठीतून प्रकाशित), रिडब्ल्यू इन
हिंदू इंडिया (मराठीतून प्रकाशित) या ग्रंथ लेखनाद्वारे
आपण आमच्या आंबेडकरांची विद्वत्ता, आवेगशील प्रभुत्व व
तत्काळीन भारताच्या कोणत्याही विषयावरील त्यांचा
गोळा अभ्यास ड. कृष्ण दिग्गज येतात.

भारतीय घटनेचे शिल्पकार

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देशासाठी
केलेली अत्यंत महत्त्वपूर्ण कामगिरी म्हणजे स्वतंत्र
भारताची राज्यघटना तयार करण्यात त्यांनी बजावलेली
भूमिका होय. भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर पंडित नेहरु यांच्या
अग्रिमंडळात बाबासाहेब कायदामंत्री आले. यावेळी बाबासा-
हेबांची असाधारण बुद्धिमत्ता आणि त्यांच्या कायद्यांच्या
मजबूत अभ्यासाची नोंद होऊन त्यांना घटनेच्या मजबूत
अमितीचे अहसास म्हणून निवडले गेले. बाबासाहेबांनी
त्यांच्यावरील ह्या जबाबदारीचे अडावरील वहन

प्र. क्र.

Q. No.

करित अतिशय परिश्रमपूर्वक भारतीय राज्यघटनेचें तयार केला. घटनेत अनुसूचित जाती, जमातीचे हक्क शाबिल जाणांचे तत्व व अनुसूच्यांना शैक्षणिक अवसर देण्याचे मान्य करण्यात आले.

भारताची राज्यघटना तयार करण्याच्या प्रक्रियेत लाल बहादूर शास्त्री यांचा उचलला होता. म्हणूनच त्यांना "भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार" म्हणून शौर्यविले जाते.

भारतीय संविधानाच्या उत्कृष्ट कामगिरीबद्दल अमेरिकेने त्यांना L.L.D. ही कायद्यातील सर्वोच्च पदवी दिली.

स्वातंत्र्योत्तर काळात देशातील सर्व पट दलित व कष्टकरी वर्गाचे प्रतिनिधीत्व करणारा व पुरोगामी विचार चा भारतीय रिपब्लिकन पक्ष स्थापन करण्याची त्यांची योजना होती. तथापि नव्या पक्षाच्या स्थापनेला मूर्तस्वरूप येण्यापूर्वीच डिसेंबर १९५६ मधील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ६ डिसेंबर १९५६ रोजी महानिर्वाण झाले. फुडे त्यांच्या रिपब्लिकन पक्षाची स्थापना केली.

मूल्यमापन

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणजे एक अष्टपैलू व्यक्तिमत्त्व होते. त्यांनी सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, शैक्षणिक, धार्मिक, पत्रकारीता व कायदा अशा विविध क्षेत्रात आपल्या नेतृत्वाने दीन दलितानांच्या शोषितांच्या अंधकारमय जीवनाला प्रमेचा संदेश दिला. गलित मात्र झाले त्यांच्या मनामनातून समाज क्रांतीचे स्फुल्लिंगाचेतनून डॉ. आंबेडकरांनी सुर्वाड झालेल्या समाजाला आपल्या हक्का प्रती जागृत केले.

बाबासाहेब आंबेडकर हे कसते पुस्तकी पंडीत नव्हते तर त्यांनी आपल्या आमुष्यात आचार आणि विचार

यांची सांगड घातली, आणि आपल्या तत्वज्ञानाबद्दल कृतीची जोड दिली. त्यांनी भारतातील अस्पृश्य, पददलित, श्रमिका, शेतकरी व कामगार यांच्या जीवनातील दुःख, दारिद्र्य आणि कष्टे दूर केले. व त्यांच्या उद्धार केला.

धनंजय कीस आंबेडकरां विषयी म्हणतात की पददलित समाजाला मनुष्याचा दर्जा मिळवून देणे, त्यांच्या आत्मसन्मानाची वाढ करणे आणि त्याला आत्मोद्धार करण्यास प्रेरित करणे हे आंबेडकरांचे जीवितकार्य बनविले हे त्यांचे श्रेय होते.

बाबासाहेबांनी भारतातील दलित समाजाच्या उद्धारामाठी जे कार्य केले त्यास इतिहासात तोड नाही आपल्या अस्पृश्य बांधवांना संघटीत करून त्यांना अन्यथा-विरुद्ध संघर्ष करण्यास व न्याय हक्कासाठी संगठन्यास त्यांनी तयार केले. तसेच दलिताना मुख्य राष्ट्रीय प्रवाहाशी जोडून भारताची राजघटना तयार करून त्यांनी या देशाचीही फार मोठी सेवा केली.

बाबासाहेबांच्या या महान राष्ट्रसेवेप्रती कृतज्ञता म्हणून त्यांच्या जन्मशताब्दी महोत्सवांच्या सारंग्याचा शोभा यादून १२ एप्रिल १९९० रोजी त्यांना मरणोत्तर भारतरत्न हा सर्वोच्च सन्मान प्रदान करण्यात आला.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणपहरी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

Name - Sanika Anil Patil

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign :

[Signature]

Students Sign. :

Seat No. : 7010

Seat No. in words :

Suppliment No. :

4794

Centre

MA - I Sem - II

प्र. क्र.
प्र. No.

ऑ. आंबेडकर यांचे जीवन व कार्य याची माहिती द्या. (20)

→ ऑ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891 रोजी महाराष्ट्र प्रदेशातील महु येथे लका वसिष्ठ दामित कुटुंबात झाला होता. त्यांचे पूर्ण नाव श्रीमहाश्वराजी आंबेडकर असे होते. वल्लभगिरी जिल्ह्यातील मंडवगड तालुक्यातील आंबेडकर हे त्यांचे मूळ गाव. वडील श्रीमहाश्वराजी येथील अमळोत मिशन व शिक्षण महानिमणालयातून त्यांच्या अंगी शिक्षण होते. त्यांची आई बी.बाबाई महानिमणाल्यातून त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालन पोषण केले व यांमध्ये यांसारख्या त्यांच्यावर व्हावेन म्हणून ते दबक असावे त्यांना स्वतःच्या बायलांची आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होताच, मुलांनाही ते यांमधील पुस्तके वाचावयास आणून देत असत. म्हणून बाबासाहेबांच्या आयुष्याच्या अंतिम वाढापारवेची वाचनाची व अभ्यासापूर्ण चिंतनाच्या सवरा त्यांच्या आयुष्यात आली.

शिक्षण :- बाबासाहेबांचे वडील श्रीमहाश्वराजी येथील निवृत्त अध्यापक म्हणून त्यांना सातारा येथे दुरांगी सरकारी नोकरी मिळाली. त्यामुळे बाबासाहेबांचे बालपण सातारा येथेच गेले. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई या ठिकाणी आपले 1907 मध्ये ते मॅट्रिकची परीक्षा पास आपले पुरीम

Q. No

मिहनावाठी त्यांनी मुंबईच्या नववि. नवज. कॉलेज मध्ये प्रवेश घेतला. व १९४२ मध्ये ते उद्योगी व परिश्रम विषय घेवून इ. त. ची परीक्षा उत्तीर्ण झाले. छात्रविवाहाची प्रथा त्याकाळी इ. उ. म. मध्ये चालू नव्हती. १५ जून १९४३ रोजी त्यांचा विवाह उमावर्षी नावाच्या मुन्नीबरीवर झाला. परंतु शिक्षण-विषयी उमावर्षी असल्यामुळे वयाच्या १५ व्या त्यांचा विवाह उमावर्षी नावाच्या मुन्नीबरीवर झाला. परंतु शिक्षणविषयी उमावर्षी असल्यामुळे विवाहानंतरही त्यांनी आपले शिक्षण सुरूच ठेवले. इ. त. ची परीक्षेची हाताळणी असल्याने विवाह-शिक्षणसम-चातु ठेवणे आणखी अधिक कठीण होऊ लागले.

आवाजिल कार्य :-

भांडेडकरांना वाचपणापासून शिंदेण घेताना आर्थिक
विकासा व उद्योग संस्थानामध्ये नोकरी करित असताना
प्रत्येकी अपमानास्पद वागणूक मिळाली, त्यामुळे बांधातील
आत्मसिद्ध विकासास मदत भांडेडकरांना चीड निर्माण झाली
होती. भांडेडकरांच्या मते, "उद्या प्रमाणे कोणत्याही राज्याचा
दुसऱ्या राज्यावर राज्य करण्याचा अधिकार नाही, त्याचप्रमाणे
कोणत्याही लढा विविष्ट कराला दुसऱ्या ठरावर अधिकार
नासकिल्याचा अधिकार नाही.

० माणसाव मज्जुस्थाना निवारण परिषद - लोणपुर व
 कोल्हापुरांनीच लोणपुर येथे आयोजित मज्जुस्थाना निवारण
 परिषदमध्ये अंभेडकर महाराजी आपले होते. २२ मार्च १९२०
 येथी माणसाव येथील परिषदेमध्ये अंतर्धी माहु महाराजांनी
 अंभेडकरांविरुधी गोरेवीसुमार काढताना म्हणजे की, "माझ्या
 राज्यातील व्हिदपून प्रांतांना, तुम्ही तुमचा वडा पुरारी
 जीवून काढला आ वडवून आ तुमचे प्रांत कल्याणुठ ठाजिनेपन
 पुरतो आसी काजी आहे की जे अंभेडकर तुमचा वडवार
 केव्हासिवाय गहणाइ नाहीत इनेच नव्हे तर आजी

प्र. क्र.

Q. No.

एक वेब सेईंग की, ते सर्व हिंदुत्वानेचे पुढागि होनीच अशी भावने मनोवेवना मया आंगने. जादु महाशजाची ही अविष्कारणी मुदीसि कायान तंजोतंत करी ठरवी.

बहिष्कृत हितकारिणी समेची स्थापना (1934) -

उन्मोडमधुन भारतान परतज्यावर वावासाहेबांनी मुला घडवा आपल्या सार्वजनिक कार्याचा प्रव्वा मोमाने मुकुवान केपी वास्तू-स्थानाचे जाहूती निर्माण करून त्यांना समुपस्थतेच्या प्रत्येकपुत्र संघर्ष लक्ष्यास प्रवृत्त करुयासाठी 20 मार्च 1934 रोजी वावासाहेबांनी 'बहिष्कृत हितकारिणी समेची' स्थापना केली. यावेळाय समुपस्थ समजाचे आभाडिक व शतकीय प्रश्न माझ्यासाठी या संस्थाचे स्थापना करून जावा. गुलाबय व लक्ष्मिभूते मुकु काव्याचे काम या संघटनेने केले.

महाशजा चवदार तळ्याचा नमोमृद -

वावासाहेबांची 1937 मध्ये मुंबई प्रांताच्या कायदेमंडळाने सदस्य म्हणून नियुक्ती आगी सरकारने 1938 मध्ये कायदा करून सार्वजनिक पाणवठ्यांच्या जागा सर्वासाठी खुल्या केव्या परंतु याची प्रत्यक्षात अंमल बजावणी आगी नव्हती. महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी भरण्यास समुपस्थांना मज्जाव केला होता. तेथील तगरपाकिडेने फक्त ठराव करून हे तळे वसपूण्यासाठी खुले केले. परंतु सर्व हिंदुनी या तळ्यावर पाणी भरण्यास समुपस्थांना विरोध केला. वावासाहेबांनी 13 व 20 मार्च 1937 रोजी महाड येथे कुलाबा जिल्हा बहिष्कृत परिषद उगवोत्तिन केली. याचे प्रत्यक्ष ते स्वतः होते. या परिषदेमध्ये चवदार तळ्यावर जाऊन पाणी पिण्याचे ठरले. यानुसार गुांबेडहांनी 20 मार्च 1937 रोजी दजारी अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी प्रवान केले.

प्र. क्र.
Q. No

मनुस्मृतीचे दहन - महाड जेथे अख्येच्या वसिष्ठानुसृत हिताधिकारी
असेल त्या अन्त्यागृह परिषदेत अनाननी हिंदू समाजाच्या धर्मग्रंथ
अन्त्यागृहा मनुस्मृतीचे दहन करण्याच्या निर्णय घेतला
होता मनुस्मृतीचे जन्माधिकारिता वही व्यवस्थेचे समर्थन
करून शान्तिविक्रम व विष्णुदेवा व त्यावर आधारित
जातीव्यवस्थेच्या आधार प्राप्त करून देण्या नेणा आधुनिक
विष्णुदेवा व उच्च - नीच भेदभाव हांचे समर्थन करणाऱ्या
या ग्रंथाच्या प्रतिकारामुळे निवेद्य करण्यासाठी वावाच्याहेतुनी
२६ डिसेंबर १९२७ रोजी मनुस्मृतीचे जाहीररीत्या दहन
केले मनुस्मृतीचे दहन करून शापुते दहिल तानी - समाजी
हिंदू धर्माचे दिवलेली अन्त्यागृहाची वागणूक अहन करणार
नाहीत हे स्पष्टपणे जाहीर केले.

मंदिर प्रवेशाची सभ्यता १- हिंदू धर्मातील उच्चवर्गीयांनी
समृद्धता मंदिर प्रवेशाच्या दृष्टी नाकारण्या होना. यास
आंबेडकर म्हणतात की, महिषासुर ही मित्र ही सृष्ट्याची
मायमना आहे निलकीय ती अप्रत्यक्षीही आहे. म्हणून
मंदिर प्रवेशाच्या कामाच्या दृष्टी मान्य मानाया पाहिजे. १०

अनपूर्य्यतासाठी स्वतंत्र मंदिर बांधणे हा असमर्थता नि-
 रण्यता मान्य नाही. तर सार्वजनिक स्थळांच्या सतीसाठी
 कृपया कृपया अनपूर्य्यता निवारण करता येईल यासाठी
 ऑक्टोबर १९२३ मध्ये पुण्याच्या पर्वती येथील मंदिरात
 प्रवेश करण्यासाठी पहिला सत्याग्रह करण्यात आला
 या प्रयोगी सत्याग्रहींना अवधिद्वानी मारहाण ही होती.
 पोमिनांनी ही परिस्थिती निपटणाऱ्याची आणवी.

यातानी राज्यघटना तयार करण्याच्या प्रक्रियेत त्यांनी मिळत्या वाटा उचलल्या होत. म्हणूनच त्यांना राज्यानीय राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जाते.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि संसाधन यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

Jr. Supervisor's Sign: *[Signature]*

Students Sign: *[Signature]*

Seat No.: 7009

Seat No. in words: 12

Supplement No.: 15

17262

Centre: *[Signature]*

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(Empowered Autonomous)

नाव :- प्रियोका मोहन पाटील

sem - II

M.A. 1 Year

SUPPLIMENT

विषय :- H.S.R.M

Q. No.

Q. No.

1) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवन व कार्याची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रस्तावना :-

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये सत्यशोधक व ब्राह्मणेतर चळवळी प्रमाणेच दलित चळवळीला महत्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजाने बहिष्कृत आणि तिरस्कृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हटले जाते. दलित हा शब्द सामाजिक दृष्ट्या भागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. ग्रीकच्या समाजातील दुर्बल व अन्ध्या - अत्याचार यांचे बळी ठरलेल्या घटकांना उद्देशून दलित असा शब्द प्रयोग केला जातो. दलितांमध्ये स्वाभिमान, आत्मविश्वास, निर्माण करून त्यांना संघटित करण्याचे व त्यास एकतामाही त्यांना संघर्ष करण्यास तयार करण्याचे कार्य दलित चळवळींनी केले.

दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पूर्वीच्या काळात सुरू झाली. असाही तरी तिचा चळवळीचे स्वरूप खऱ्या अर्थाने डॉ. आंबेडकरांनी दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अस्पृश्य बांधवांना अत्याचार व कुनाभगिरीतून मुक्त करण्याबरोबरच भारतीय घटनेनुसार त्यांना आर्थिक विकासाच्या श्रेणी उपलब्ध करून देण्याचे आलोचक कार्य केले. म्हणून

प्र. क्र.
Q. No.

म्हणूनच भारतीय घालनेचे शिल्पकार व कोट्यावधी दलितंच्या जीवनाचे उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेगळे व असामान्य आहे.

* जन्म व पूर्व तत्वांत

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ४ व्याख्या जन्म १५ एप्रिल १८९१ रोजी महाराष्ट्र प्रदेशा मध्य वेष्टे मध्य गरिब दलित कुटुंबात झाला होता. त्यांचे पूर्ण नाव भीमराव रामजी आंबेडकर असे होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मुंठागाव तालुक्यातील आंबेडकर हे त्यांचे मुळ गाव वडील रामजी सैन्यात झुमेदार असल्याने शिक्षण व शिक्षण नव्हानपणापासून त्यांच्या अंगी लक्षात होती. त्यांची आई भीमाबाई नव्हानपणाचे वारल्याने त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालनपोषण केले. व चांगले संस्कार त्यांच्यावर द्यावेत. म्हणून ते दक्ष ठासत. त्यांना स्वतः वाचनशील आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होता. मुलांना ही ते चांगली पुस्तके वाचवण्यास आणून देत असत. म्हणून बाबासाहेबांच्या आयुष्याचा अंतिम हाणापावेती व अभ्यासपूर्व चिंतनाची सवय त्यांच्या ठावी आढळते.

* शिक्षण :-

बाबासाहेबांचे वडील रामजी आंबेडकर सैन्यातून निवृत्त झाल्यानंतर त्यांना सातारा येथे दुसरी नोकरी मिळाली. त्यामुळे बाबासाहेबांचे बालपण सातारा येथे गेले. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई या ठिकाणी झाले. १९०७ मध्ये ते मॅट्रिक बी परिक्षा पास झाले. फुलन प्रवेश घेतला व १९१२ मध्ये ते इंग्रजी व पर्सियन विषय घेऊन बी. ए. परिक्षा उत्तीर्ण झाले. बालविवाह प्रथा त्या काळी रुढ असल्यामुळे वयाच्या १६ व्या वर्षी त्यांच्या

प्र. क्र.
Q. No.

अ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक कार्य :-

आंबेडकरांना बालपणापासून शिक्षण घेताना सार्वजनिक विभागा व वस्त्र संस्थानामध्ये नोकरी करत असताना पदोपदी अपमानास्पद वागणूक मिळाली. त्यामुळे भारतातील सामाजिक विषमतेबद्दल आंबेडकरांना खोड निर्माण झाली होती. आंबेडकरांच्या मते " ज्या प्रमाणे कोणत्याही शाहूना दुसऱ्या शाहूवर राज्य करण्याचा अधिकार नाही. त्याच प्रमाणे कोणत्याही म्हा विहिष्ट वर्गाचा दुसऱ्या वर्गावर अधिकार नाही. राजाकृत्याचा अधिकार नाही. " म्हणूनच आपल्या सार्वजनिक जीवनाची सुरुवात करताना त्यांनी अस्पृश्यता त्यांचे नैसर्गिक स्वक व न्याय मिळवून देण्याचा कार्याला प्रारंभ केला. दलित भ्रष्टी लढ्याद्वारे बहुजनांमध्ये अस्मिता, स्वत्व, सामाजिक विषमतेबद्दलची निर्माण करण्याचे काम आंबेडकरांनी केले. शाहु महाराजांनी दिलेल्या आर्थिक मदतीच्या साहाय्याने बाबासाहेबांनी 1920 मध्ये मुकनायक हे पालिका सुरू केले. व सामाजिक विषमतेवर प्रखर टिका केली.

ii. माणगाव अस्पृश्यता निवारण परिषद.

नागपूर व कोल्हापूरतील माणगाव येथे अस्पृश्यता निवारण परिषदांमध्ये आंबेडकर सहभागी झाले होते. 22 मार्च 1920 रोजी माणगाव येथील परिषदेमध्ये राजर्षी शाहु महाराजांनी आंबेडकरांच्या विषयी गौरवोद्गार काढतांना म्हटले की "माझ्या राज्यातील बहिष्कृत प्रजाजनांना तुम्ही तुमचा बरा पुढारी सोबत काढला या बद्दल तुमचे अंतःकरण अभिमानाने भरले. माझी आमी आहे की ठा. बाबासाहेब आंबेडकर तुमचा उच्चार केला. निवारण सहकार नसित.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार चासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

17261

Centre

प. क्र.
प. नं.

इतकेच ठीक तर अशी एक वेळ येईल की ते सर्व
किड्यांनाच पुढारी होतील. अशी भाषी मनोदेवता मला
सांगते व्हाई महाशयजुंची ही अविष्वक्ताणी पुढील काळात
तलोलंत स्वरी ठरली.

2. बहिष्कृत दितकरिणी संघाची स्थापना (अनुषंग)

इंग्लंड मधून भारतात परतल्यावर बाबासाहेबांनी
पुन्हा एकदा आपल्या सार्वजनिक कार्यांना नव्या जेमाने
सुरुवात केली. अशुभ्यांमध्ये जास्ती निर्मिती करून
त्यांना अशुभ्यतेच्या प्रचलित संघर्ष करण्यास प्रवृत्त
केले. त्यांच्या २० जून १९२५ रोजी बाबासाहेबांनी
बहिष्कृत दितकरिणी संघाची स्थापना केली. या शिक्षा
अशुभ्य संघाचे सामाजिक व राजकीय प्रश्न
मंडळीसमोर या संस्थेची स्थापना करून बाबा
बंशाक्षय व वसतिगृह सुरू करण्याचे काम या
संघटनेने केले.

3. महाशय चववड तळ्याच्या सत्याग्रह.

बाबासाहेबांची १९२७ मध्ये मुंबई प्रांताच्या
कांग्रेस मंडळाचे सदस्य म्हणून नियुक्ती झाली.
सरकारने १९२६ मध्ये कायदा करून सार्वजनिक
पावण्यांच्या जागा सर्वांसमोर खुल्या केल्या.

प्र. क्र.

Q. No.

परंतु याची प्रत्यक्षात अंमलबजावणी आली नव्हती. महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी भारव्यास असू शकते असा केल्या होत. तेथील नगरपालिकेने एक ठराव करून दे तसे असू शकते असे ठरविले. परंतु सर्वो हिंदूंनी या तळ्यावर पाणी भरव्यास असू शकते विरोध केला. बाबासाहेबांनी 19 व 20 मार्च 1927 रोजी महाड येथे कुलाबा जिल्हा बहिष्कृत परिषद आयोजित केली. याने ते अध्यक्ष होते या परिषदेमध्ये चवदार तळ्यावर जाऊन पाणी ठेविले. या नुसार आंबेडकरांनी 20 मार्च 1927 रोजी हजारो अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी प्राशन केले.

4. मनुस्मृतीचे दहन

महाड येथे झालेल्या बहिष्कृत हितकारींनी अनेक सत्याग्रह परिषदेत सनातनी विरुद्ध सभासदांचा धर्म ग्रंथ झालेल्या मनुस्मृतीचे दहन करण्याचा निर्णय घेतला होता. मनुस्मृतीचे जन्मादिच्छित वर्ग व्यवस्थेचे समर्थन करून सामाजिक विभक्तीला व त्यावर आधारित जातीव्यवस्थेला आधार प्राप्त करून दिल्या होता. तेव्हा सामाजिक विभक्ती व उच्च नीच भेदभाव यांचे समर्थन करणाऱ्या या ग्रंथाचा प्रतिकात्मक निर्दोष करण्यासाठी बाबासाहेबांनी 25 डिसेंबर 1927 रोजी मनुस्मृतीचे जाहीररित्या दहन केले. जमाती हिंदू धर्माचे दिलेली अनुयायांची वागणूक सात करणार नाहीत हे स्पष्टपणे जाहीर केले.

५. मंदिर प्रवेशाची चळवळ

हिंदू धर्मातील अस्पृशीयांनी अस्पृश्यांना मंदिर प्रवेशाची हक्क नाकारना होता. या बाबत आंबेडकर म्हणतात की, "हिंदूत्व ही जितकी स्पृशांची मानमत्ता आहे. तितकीच ती अस्पृश्यांची आहे. म्हणून मंदिर प्रवेशाच्या आम्हा हक्क मान्य झालेले पाहिजे."

अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मंदिरे बांधणे हा अस्पृश्यता निवारण्याचा मार्ग नाही. तर सामाजिक व्यवस्था सर्वांसाठी खुल्या करून अस्पृश्यता निवारण करता येईल. यासाठी ऑक्टोबर १९३० मध्ये पुण्याच्या पर्वती येथील मंदिरात प्रवेश करण्यासाठी पहिल्या सत्याग्रह करणाऱ्या आत्मा या प्रसंगी सत्याग्रहांना सर्वशिरांनी भारहीनी केली. पोलिसांनी ही परिस्थिती नियंत्रणाखाली आणली. मंदिर प्रवेशाच्या अस्पृश्यांच्या हक्क मान्य व्हावा. यासाठी आंबेडकरांनी नाशिक येथे १५ हजारदुन अधिक अनुयायांसोबत २ मार्च १९३० रोजी काठाराम मंदिर प्रवेशासाठी सत्याग्रह केला. परंतु मंदिर प्रवेशाच्या निर्णय ताबडतोब लागला नाही. अं आंबेडकरांनी त्यांच्या मंदिर प्रवेशाच्या सत्याग्रहातून अस्पृश्यांची अस्मिता जागी करण्याचा प्रयत्न केला.

* बौद्ध धर्माच्या स्वीकार
हिंदू समाजातील सामाजिक विषमता नष्ट व्हावी व अस्पृश्यांना आपले समान अधिकार प्राप्त व्हावेत तसेच चळवळी हवी अस्पृश्यांना न्याय मिळावा यासाठी बळसारेब यांनी प्रयत्न केले. परंतु तरीही सर्व हिंदूंच्या वर्तनांमध्ये फारसा फरक पडला नाही. आंबेडकरांना या चळवळीसाठी व्यतीत केलेले श्रम फार व थान त्या गिन्याची जाणीव झाली म्हणूनच आंबेडकरांनी हिंदू धर्मातून धर्मांतर करण्यास ठरविले ते म्हणतात.

प्र. क्र.

Q. No.

"मी अस्पृश्य जातीत जन्मास आलो हा काही माझा अपराध नाही. परंतु मरताना मात्र मी हिंदू म्हणून मरणार नाही." सवर्ण हिंदूंकडून अस्पृश्यांना कधीच न्याय मिळणार नाही याची आशी पटल्यामुळे आंबेडकरांनी धर्मतर करणाऱ्या निर्णय घेतला. त्यानुसार 14 ऑक्टोबर 1956 रोजी नागपुर येथे 6 लाख आनुयांसह बौद्ध धर्माची दिक्षा घेतली.

दीक्षा घेणाऱ्या द्वितीय 'आंबेडकर म्हणतात' मी मकदा अस्पृश्यांच्या प्रश्नांसंबंधी गांधीजींची चर्चा करीत असताना. त्यांना मी म्हणलो होते की अस्पृश्यतेच्या प्रश्ना संबंधी तुमच्यापाशी माझे मतदेमद असले तरी केवळ येईल तेव्हा मी ह्या देशांना कमीत कमी थोडा तगिल आसा मागे स्वीकारेन म्हणून बौद्ध धर्म हा भारतीय संस्कृतीच्या एक भाग आहे. ह्या देशाची संस्कृती इतिहास यांच्या परंपरेना थोका लागवार नाही. अशी मी अबरदारी घेतली आहे." सनातनी हिंदू धर्मव्यवस्थेने नाकारलेले दनितांचे अधिकार आणि माळूसपण मिळवून देण्यासाठी त्यांनी हा ऐतिहासिक निर्णय घेतला.

धर्मतरासाठी बौद्ध धर्माची निवड करण्यात देखील आंबेडकरांचे दुरदर्शित्व व राष्ट्रहिताची तळमळ यांचे दर्शन होते.

(अधिकारप्रधान स्वायत्त)
कोल्हापूर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

17258

Centre

राजकीय कार्य :-

अस्पृश्यांना राजकीय हक्का मंजूरित करण्यात आणि त्यांना मानकारणात स्वतःच्या आकांक्षे प्राप्त करून देण्यात आंबेडकरांनी सिंहाचा वाटा घ्यायला होता. परंतु बाबासाहेबांना केवळ अस्पृश्यांचे नेते समजणे म्हणजे त्यांच्यावर अन्याय करणे आणि आपल्या अज्ञानीते प्रदर्शन ठरेल. राजकीय क्षेत्रात त्यांनी देशभक्ती केवळ कार्य स्वरूप महत्वाचे आहे. आहे. त्यांचे राजकीय विचार देशाच्या हक्कांना आणही उपयुक्त आहेत.

१९२१ मध्ये सरकारने आंबेडकरांना मुंबई प्रांताच्या विधीमंडळाचे सदस्य म्हणून नियुक्त केले. तेव्हापासून त्यांचे राजकीय कार्य प्रत्यक्षात येऊ लागले होते.

१९३० ते १९३२ या काळात भारताला जबाबदार शासन पद्धती देण्यासाठी व घटनात्मक प्रश्नांवर चर्चा करण्यासाठी लंडन येथे तीन गोळमेज परिषदांचे आयोजन केले होते. यावेळी आंबेडकर अस्पृश्यांचे प्रतिनिधी म्हणून उपस्थित होते. त्या ठिकाणी त्यांनी अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची मागणी १९३२ मध्ये इंग्लंडचे पंतप्रधान चॅम्बेर्ले मॅजिस्ट्रेट यांनी त्यांनी निवडा जाहीर करून आंबेडकरांची मागणी मान्य केली.

प्र. क्र.

Q. No.

१) पुणे करार :-

अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची निर्मिती करण्यास महात्मा गांधींचा विरोध होता अस्पृश्यांना हिंदू पासून वेगळे करण्याचा हा ब्रिटीशांचा उष आहे. असे त्यांचे म्हणणे होते. अस्पृश्यांच्या स्वतंत्र मतदार संघाला मान्यता दिली तर ते अरिस्त हिंदू पासून दूर जातील म्हणून जतीय तिवाच्या या तरबुदी विरोधात महात्मा गांधींनी पुणे येथील घेरवडा तुरुंगांमध्ये प्राणतिक उपोषण करून सुरू केले. गांधीजींचे प्राण वाचवित म्हणून आंबेडकर तडनेळीला तयार सावे. त्यानुसार २५ सप्टेंबर १९३२ रोजी पुणे करार गांधीजी व आंबेडकर यांच्यामध्ये झाला. या करारावरून आंबेडकरांनी स्वतंत्र मतदार संघाच्या मेवजी अस्पृश्यांना कायदेसंज्ज्ञात राखीव जागा असावात. असे माग्य केले. व गांधीजींचे प्राण वाचविले.

२. स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना : १९३६

१९३५ च्या भारत सुधारणा कायद्यावरून १९३७ मध्ये शरितिक निवडणुका होणार होत्या. त्या संघीचा लक्ष घेऊन अस्पृश्यांच्या लढा अधिक गतिमान करण्यासाठी १६ ऑगस्ट १९३६ रोजी बाबासाहेबांनी 'स्वतंत्र मजूर पक्षाची' स्थापना केली. या पक्षाने १९३७ च्या निवडणुकीत १३ जागा जिंकल्या. बाबासाहेबांनी मायबळा पक्ष या राखीव जागेवर निवडून आले. स्वतंत्र मजूर पक्षाने १९३७ ते १९४२ या काळात विवि कामगारांना त्याय मिळवून देणे, आणी पद्धती व महार वतन नष्ट करणे, अस्पृश्यांना शिक्षणात सवलती, रोजकरी व कामगारांचे प्रश्न व. विरुद्ध आवाज उठविणे.

3. बौद्धिक काम फेडरेशनची स्थापना :-

अस्पृश्य व दलितानां हितांचे रक्षण करण्यासाठी व न्याय मिळवून देण्यासाठी के. पातळीकर भक् स्वतंत्र पक्ष असावा. या हेतूने रावबहादूर, भन शिवराज, म्हकामांच्या समवेत बाबासाहेबांनी "आखिल भारतीय बौद्धिक काम फेडरेशनची" स्थापना 1942 मध्ये केली. या पक्षाची 31 कलमी घटना बाबासाहेबांनी स्वतंत्र तयार केली. आंबेडकरांनी 1962 ते 1966 या काळात व्हिसरोयच्या कार्यकारी मंडळत मध्य मंडी मध्ये काम पाहिले. राजकारणात देखील त्यांनी आपल्या पदविलित बांधवाच्या हितांचा विचार केला. आणि त्यांच्या उन्नतीसाठी अविश्व कर घेतले.

आंबेडकरांचे बौद्धिक कार्य :-

बाबासाहेब स्वतः उच्च विद्याभूषित होते. त्यांच्याकडे भारतातील व जगभरात - अमेरिकेतील उच्च पदवी होत्या. अस्पृश्यांना शिक्षण मिळण्याचे बाबत त्यांनी उन्नती होऊ शकणार नाही हे ओळखूनच बाबासाहेबांनी "शिक्षण, संघटीत हो व समीक्ष संघर्ष करा." हा संदेश दिला होता. मुंबईतील मिडवेस्ट महाविद्यालयात ते काही काळ प्राध्यापक व काही दिवस प्राचार्य होते. 1928 मध्ये त्यांनी ALL INDIA DEPRESSED

CLASS EDUCATION SOCIETY स्थापना केली. व या सोसायटीच्या वतीने अस्पृश्य समाजातील मुलांसाठी दोन वसतीगृहे स्थापन करवात आली.

बाबासाहेबांनी स्थापन केलेल्या "बहिष्कृत हितकारी समाज" या संस्थेमार्फत दलित समाजातील लक्षा व मोठ व्यक्तींसाठी शतशेका चानविणे, वाचनालय सुरू केले.

प्र. प्र.

Q. No.

या संस्थेचे उपक्रम हाती घेव्यात असे होते. असहृश्यांना विशेष सवलती मिळाल्या शिवाय त्यांचा विकास होऊ शकला नाही. हे जाणून बाबासाहेबांनी महिन्याच्या कार्यकारी मंडळाच्या सदस्य म्हणून काम करताना किंवा पुढील काळात घटना समितीमध्ये काम करतांना असहृश्या वर्गांना आपल्या सर्वांगी प्रगतीसाठी आवश्यक त्या सवलती मिळतील अशी दक्षता घेतली.

* पीपल्स मुज्युकेशन सोसायटीची स्थापना

बाबासाहेबांच्या मते शिक्षणाचा मुळ हेतू सामाजिक दर्जा उंचावणे हा आहे. समितीची प्रतिष्ठापना त्याच्या शिवाय स्वातंत्र्याला अर्थ नाही. आणि समताविहीन समाजाच्या निर्मितीसाठी शिक्षणासारखे इतर साधन नाही. म्हणूनच वसिल व बहुजनंच्या शिक्षणासाठी त्यांनी ४ जुलै १९५५ रोजी "पीपल्स मुज्युकेशन सोसायटीची" स्थापना मुंबई येथे केली. मुंबई देशावर विशेष आभासाभेताच्या वगैरे शिक्षणाच्या प्रसार करणे ही हे या संस्थेचे ध्येय व उद्दिष्ट्ये आहे. या संस्थेच्या वतीने मुंबई येथे २० जून १९५६ रोजी शिक्षार्थ कॉलेज सुरू केले. तसेच १९ जून १९५० रोजी याच संस्थेमार्फत PES कॉलेज औरंगाबाद येथे सुरू केले. भारताच्या पायाभूतभूत मध्ये यांचे नामांतर मिमिंद कॉलेज आंबेडकरांनी आशुष्याच्या वाढीसाठी पीपल्स मुज्युकेशन सोसायटीच्या कार्यालाच वाढीसाठी महाराष्ट्र, गुजरात, व कर्नाटक येथे या संस्थेच्या काही शाखा आहे.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणसहर्षी डॉ. बापूजी साकुंदळे

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

17260

Centre

SUPPLIMENT

डॉ. बांबेडकरांची ग्रंथ संपदा व वृत्तपत्रे

आचार्य प्र. के. ओसे असे म्हणतात की "वाचन, चिंतन आणि लेखन यांचाचून आंबेडकरांना दुसरे जीवन नव्हते."

वर्तमानपत्रे हे जनमानसांचा कौल घेणारे व जनमत धडकव्याचे परीवर्तनाचे साधन मानून बाबासाहेबांनी वर्तमानपत्रा द्वारे लोकाजागृती घडवून आणण्याचे प्रयत्न केले. बहुजनसमाचार्या अमुचणी त्यावर होणारे अन्याय, अत्याचार व उपरोक्त चुकवढी भूमीन आपली मुमिठा स्पष्ट करणे. सनातणी हिंदू स्वर्गीयांच्या विरोधात लेखणीच्या माध्यमातून प्रतिउत्तर देण्यासाठी आंबेडकरांनी वर्तमानपत्रे सुरू केली. व चालवली. ज्यामध्ये मरुनाथकु (१९२०) वरिष्ठ भारत (१९२१) समता (१९२६) जनता (१९३०) व प्रबुद्ध भारत (१९३६) इ. वृत्तपत्रांच्या उल्लेख करावा लागेल. जनता वृत्तपत्राचेच नाव प्रबुद्ध भारत असे ठेवण्यात आले.

वृत्तपत्रांच्या लेखना बरोबरच बाबासाहेबांचे ग्रंथलेखनही तितकेच प्रशंसनीय व उल्लेखनीय आहे. बाबासाहेबांची विद्वत्ता त्यांची कोणत्याही विषयाचा अभ्यास हे त्यांच्या ग्रंथ लिखाणावरून आपणास दिसून येते. मराठी भाषेवर प्रभुत्व असूनही ब्रिटिशांना भारतातील परिस्थितीचे ज्ञान होते. यासाठी बाबासाहेबांनी सर्व ग्रंथ लेखन अंग्रजीतच केले. अनायासहीभेशन ऑफ कास्ट्स (१९३१) ऑटस ऑन पाकिस्तान (१९५१) अनटचेबल्स ऑन दी इंडियन कॉन्स्टिट्यूशन (१९५२) राजे, गोष्टी ऑन जीना (१९५५) इ.

तथापी नव्या पक्षाच्या स्थापनेला मुर्ते स्वरूप घेव्यापूर्वीच त्यांचा अंत आला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ६ डिसेंबर १९५६ रोजी महानिर्वृण झाले. पुढे त्यांच्या रिपब्लिकन पक्षाची स्थापना केली.

मुख्यभाषण

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणजे एक अष्टपैलू व्यक्तिमत्व होते. त्यांनी सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, औद्योगिक, धार्मिक, पत्रकारिता व कायदा प्रशा विविध क्षेत्रात आपल्या नेतृत्वाने दीन दलितान्च्या शोषितांच्या अंधकारमय जीवनाला प्रभेचा संदेश दिला. गलित शास्त्र झालेल्यांच्या मनामनातून समाज क्रांतीचे स्फुल्लिंग येतवून डॉ. आंबेडकरांनी मुक्ती झालेल्या समाजाला आपल्या हक्काप्रती जागृती केली.

‘बाबासाहेब आंबेडकर’ हे नुसते पुस्तकी पंजीत नव्हते तर त्यांनी आपल्या आयुष्यात आम्यार आणि विचार यांची सांगड घातली; आणि आपल्या तत्वज्ञानाला कृतीची जोड दिली. त्यांनी भारतातील अस्पृश्य पद्धति, स्थिती, शेतकरी व कामगार इ. च्या जीवनातील दुःख दूरिदय आणि दूर केले. व त्यांचा उद्धार केला.

हॉनॅबल मीस आंबेडकरांविषयी म्हणतात की, “पददलित समाजाला मु. मनुष्याच्या वजी मिळवून देणे, त्यांच्या आत्मसन्मानाची वाढ करणे आणि त्याला आत्मोद्धार करण्यास समर्थ करणे हे आंबेडकरांचे जीवितकार्य होते.” शोडक्यात सांगावयाचे म्हणजे खरी माणसे बनविणे हे त्यांचे ध्येय होते. बाबासाहेबांनी भारतातील दलित समाजाचा उद्धारसाठी जे कार्य केले त्यास इतिहासात तोड नाही. आपल्या अस्पृश्य बांधवांना संघरीत करून त्यांना अन्याया विरुद्ध संघर्ष करण्यास व न्याय हक्कासाठी अग्रउपेक्षाही त्यांनी तयार केली. तसेच दलिताना मुख्य राष्ट्रीय प्रवाहाशी जोडून भारताची

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसात ॥

- शिक्षणपहरी डॉ. बापूजी साहूंचे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

[Signature]

Students Sign. :

7011

Seat No. :

Seat No. in words :

13/15

Suppliment No. :

17212

Centre

प्र. क्र.
Q. No.

Name - Prandali Prakash Pawar.

Class - M.A.-I. sem - II

विषय - H.D.R.M.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवन व कार्याची
सविस्तर माहिती लिहा.

प्र. क्र.
Q. No.

प्रस्तावना —

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये अत्यंत शोधक व ब्राम्होत्तर चळवळी प्रभावीत दलित चळवळीला महत्त्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजाने बहिष्कृत आणि तिरस्कृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हटले जाते. दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. थोडक्यात, समाजातील दुर्बल व अन्याय-अत्याचार यांचे बळी ठरलेल्या घटकाना उद्देशून दलित असा शब्द प्रयोज केला जातो. दलितांमध्ये स्वाभिमान, आत्मविश्वास, निर्माण करून त्यांना संघटित करण्याचे व न्याय हक्कासाठी त्यांना संघर्ष करण्यास तयार करण्याचे कार्य दलित चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुर्वीच्या काळात सुरू झाली असली तरी तिला चळवळीचे स्वरूप खऱ्या अर्थाने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अस्पृश्य बांधवांना अत्याचार व गुलामगिरीतून मुक्त करण्याबरोबरच भारतीय घटनेनुसार त्यांना आर्थिक विकासाच्या संधी उपलब्ध करून देण्याचे अलंकीक कार्य केले. म्हणूनच भारतीय घटनेचे शिल्पकार व कोट्यावधी दलितंमध्या जीवनाचे उद्धारक म्हणून त्यांचे कार्य वेगळे व अस्मान्य आहे.

जन्म व पूर्व वृत्तांत —

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ रोजी मध्य प्रदेश मधील 'महु' येथे पुढा वारीब दलित कुटुंबात झाला होता. त्यांचे पूर्ण नाव

मीमराव रामजी आंबेडकर असे होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडवगाड तालुक्यातील आंबेडकर हे त्यांचे मुळ गाव. वडील 'रामजी' सैन्यात खुमदर असल्याने शिक्षण व शिस्त लहानपणापासून त्यांच्या अंगी लागली होती. त्यांची आई मीमाबाई लहानपणीच वारल्याने त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालन पोषण केले व चांगले संस्कार त्यांच्यावर लावले म्हणून ते दक्ष असे. त्यांना स्वतः वाचनाची आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होताच.

शिक्षण

बाबासाहेबांचे वडील रामजी आंबेडकर सैन्यातून निवृत्त झाल्यानंतर त्यांना सातारा येथे दुसरी सरकारी नोकरी मिळाली. त्यामुळे बाबासाहेबांचे बालपण सातारा येथेच गेले. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई या ठिकाणी झाले. १९०० मध्ये ते मॅट्रिकची परीक्षा पास झाले. पुढील शिक्षणासाठी त्यांनी मुंबईच्या पुलकिन्स्टन कॉलेज मध्ये प्रवेश घेतला व १९१२ मध्ये ते इंग्रजी व पर्सियन विषय घेवून बी.ए.ची परीक्षा उत्तीर्ण झाले. बालविवाहाची पुढा त्याकाली रुढ असल्यामुळे वयाच्या १४ व्या वर्षी त्यांचा विवाह रमाबाई नावाच्या मुलीबरोबर झाला. पंस्तु शिक्षणाविषयी आवड असल्यामुळे विवाहानंतरही त्यांनी आपले शिक्षण सुरूच ठेवले. घराची परिस्थिती हालाखीची असल्याने शिक्षणक्रम चालू ठेवणे आंबेडकरांना कठीण होऊ लागले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना बडोद्याचे संस्थानिक सयजीराव गायकवाड यांनी अमेरिकेतील उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती मंजूर केल्यामुळे कोलंबिया विद्यापीठात अर्थशास्त्र विषयात एम.ए.ची. पदवी १९१५ साली त्यांनी संपादन केली. १९१६ मध्ये कोलंबिया विद्यापीठातच पीएच.डी.

साठी त्यांनी ब्रिटिश भारतातील प्रांतिक वित्त व्यवस्थेचा विकास' या विषयावर प्रबंध लिहिला.. अमेरिकेतील अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर बाबासाहेब आंबेडकर कायदा अर्थशास्त्राच्या अभ्यासासाठी इंग्लंडला गेले. परंतु आर्थिक अडचणीमुळे त्यांना ते शिक्षण अर्धवट सोडावे लागले. भारतात परत आल्यानंतर वडोदा संस्थानामध्ये त्यांनी काही काळ नोकरी केली. परंतु नोकरीमध्ये इतरांकडून अपमानस्पद वागणूक मिळाल्यामुळे ती नोकरी सोडून परत मुंबईच्या सिडनेहॅम कॉलेजमध्ये अर्थशास्त्राचे प्राध्यापक म्हणून काही काळ त्यांनी काम केले. राजर्षी छ. शाहु महाराजांनी केलेल्या आर्थिक मदतीमुळे आंबेडकर पुन्हा इंग्लंडला गेले व एम. एस्सी (अर्थशास्त्र) व डी. एस्सी. ह्या पदव्या त्यांनी मिळविल्या.

डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक कार्य

आंबेडकरांना बालपणापासून शिक्षण घेताना सार्वजनिक ठिकाणी व वडोदा संस्थानामध्ये नोकरी करीत असताना पदोपदी अपमानास्पद वागणूक मिळाली त्यामुळे भारतातील सामाजिक विषमतेबद्दल आंबेडकरांना चीड निर्माण झाली होती. शाहु महाराजांनी दिलेल्या आर्थिक मदतीच्या साहाय्याने बाबासाहेबांनी १९२० मध्ये मुकुनाथक हे प्राथमिक स्तराचे व सामाजिक विषमतेवर प्रखर टिका केली.

मराठागव अस्पृश्यता निवारण परिषद
नागपूर व कोल्हापूरतील मराठागव येथे
आयोजित अस्पृश्यता निवारण परिषदांमध्ये आंबेडकर

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमंत्री डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign. :

Students Sign. :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

17213

Centre

श.
No.

सहभागी झाले होते. 22 मार्च १९२० रोजी सांगगाव येथील परिषदेमध्ये राजर्षी बापू महाशयांनी आंबेडकर विषयी गोरोबोदगार काढताना म्हटले की, "माझ्या राज्यातील बहिष्कृत प्रजाजनानो, तुम्ही तुमचा खरा पुढारी कोणून काढला या बद्दल मी तुमचे अंतः करणूनी अभिनंदन करतो.

बहिष्कृत हितकारिणी समेची स्थापना (१९२४)

इंग्लंडमधून भारतात परतल्यावर बाबासाहेबांनी पुढा मुकदा आपल्या सार्वजनिक कार्याला नव्या जोमाने सुरूवात केली. असपृश्यामध्ये जागृती निर्माण करून त्यांना असपृश्यतेच्या प्रथे विरुद्ध संघर्ष करण्यास प्रवृत्त करण्यासाठी 20 जुलै, १९२४ रोजी बाबासाहेबांनी "बहिष्कृत हितकारिणी समेची" स्थापना केली.

महाडच्या चवदार तळ्याचा सत्याग्रह -

बाबासाहेबांची १९२७ मध्ये मुंबई प्रांताच्या कायदेमंडळाचे सदस्य म्हणून नियुक्ती झाली. सरकारने १९२६ मध्ये कायदा करून सार्वजनिक पाणवठ्याच्या जागा सर्वसाठी खुल्या केल्या. परंतु यामधी प्रत्यक्षात

प्र. क्र.

Q. No.

अंमलजावणी झाली नव्हती. महाड येथील चवदार तळ्याचे पाणी भरव्यास असमृश्यांना मज्जाव केला होता. यानुसार आंबेडकरांनी 20 मार्च, 1920 रोजी हजारो अनुयायांसह चवदार तळ्याचे पाणी प्राशन केले.

मनुस्मृतीचे दहन -

महाड येथे भरलेल्या बहिष्कृत हितकारीनी सभेच्या सत्याग्रह परिषदेत, समातली हिंदू समाज धर्मग्रंथ असलेल्या मनुस्मृतीचे दहन करण्याचा निर्णय होतला होता. मनुस्मृतीने जवग्राह्यिष्ठित वर्ण व्यवस्थेचे समर्थन करून सामाजिक ~~येथे~~ विषमतेला नत्यावर आधारित जाती व्यवस्थेला आधार प्राप्त करून दिले होता.

राजकीय कार्य -

असमृश्यांना राजकीय दृष्ट्या संघटित करून आगित्यांना राजकारणात स्वतःचा आवाज प्राप्त करून देण्यात आंबेडकरांनी सिंहाचा वाटा उचलला होता. परंतु, बाबासाहेबांना केवळ असमृश्यांचे नेते समजणे म्हणजे त्यांच्यावर अन्याय करणारे आगि आपल्या अमानाचे पुर्वानु करेल. राजकीय क्षेत्रात त्यांनी देशासाठी केलेले कार्य खूपच महत्त्वाचे आहे. त्यांचे राजकीय विचार देशाच्या दृष्टीने आजही उपयुक्त आहेत.

पूणे करार -

असमृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची

निर्मिती करण्यास महात्मा गांधीचा विरोध होता. अस्पृश्यांना हिंदू पारलून वेगळे करण्यास हा ब्रिटिशांचा डाव आहे असे त्यांचे म्हणणे होते. अस्पृश्यांच्या स्वतंत्र मतदार संघाला मान्यता दिली तर ते उर्वरित हिंदू समाजापासून दूर जातील म्हणून जातीय निवाड्याच्या या तरतुदी विरोधात महात्मा गांधींनी पुणे येथील येरवडा तुरुंगा मध्ये प्राभातिक उपोषण सुरू केले. गांधीजींचे प्राण वाचावेत म्हणून आंबेडकर तुजोडीला तयार झाले. त्यानुसार २५ सप्टेंबर १९३२ रोजी पुणे करार गांधीजी व आंबेडकर यांच्या मध्ये झाला.

स्वतंत्र मंजूर पक्षाची स्थापना - १९३६

१९३५ च्या भारतरुद्धारणा कायद्यानंतर १९३७ मध्ये सार्वजनिक निवडणुका होणार होत्या. त्या संघीया लाभ घेवून अस्पृश्यांचा लढा अधिक गतीमान करण्यासाठी १६ ऑगस्ट १९३६ रोजी बाबासाहेबांनी "स्वतंत्र मंजूर पक्ष" स्थापन केली. आपल्याने १९३५ च्या निवडणुकीत १३ जागा जिंकल्या. बाबासाहेब भायल्या पक्ष या रात्रीच जागेवर निवडून आले.

भारतीय घटनेचे शिल्पकार -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देशासाठी केलेली अत्यंत महत्त्वपूर्ण कामगिरी म्हणजे, स्वतंत्र भारताची राज्यघटना तयार करण्यात त्यांनी वजावलेली झुमिका होय. भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर पंडित नेहरू यांच्या मंत्रिमंडळात बाबासाहेब कायदामंत्री झाले. या वेळी

प्र. क्र.

Q. No.

बाबासाहेबांची असामान्य बुद्धिमत्ता आणि त्यांच्या कायद्यांच्या सखोल अभ्यासाची नोंद होवून त्यांना घटनेच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष म्हणून निवडले गेले.

भारताची राज्यघटना तयार करण्याच्या प्रक्रियेत त्यांनी सिंहाचा वाटा उचलला होता. म्हणून त्यांना "भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार" म्हणून गौरविले जाते. भारतीय संविधानाच्या उत्कृष्ट कामगिरीबद्दल अमेरिकेने त्यांना C.C.P ही कायद्यातील सर्वोच्च पदवी दिली.

स्वातंत्र्योत्तर काळात देशातील सर्व पद्धतिबद्ध करणारी वगैरे प्रतिनिधीत्व करणारा व पुरोगामी विचारांचा भारतीय रिपब्लिकन पक्षाच्या स्थापना करण्याची त्यांची योजना होती. तथापि नव्या पक्षाच्या स्थापनेच्या योजनेला मुर्त स्वरूप येण्यापूर्वीच त्यांचा अंत झाला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ६ डिसेंबर १९५६ रोजी महा निर्वान झाले पुढे त्यांच्या अनुयायांनी 'रिपब्लिकन पक्षाची' स्थापना केली.

मुख्य मापन -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणजे एक अष्टपैलू व्यक्तीमत्त्व होते. त्यांनी सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, औद्योगिक, धार्मिक, पत्रकारिता न काय दा अशा विविध क्षेत्रात आपल्या नेतृत्वाने दीन दलितानांच्या शोषितांच्या अंधकार मधे जीवनाला प्रकाश देण्याचा प्रयत्न केला.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसज्जत यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहरी डॉ. बापूजी साबुंबे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign :	
Students Sign :	
Seat No. :	7012
Seat No. in words :	10/15
Suppliment No. :	
	4156
Centre	

क्र.
No.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन व कार्याची माहिती थोडक्यात सादर करा.

→

आधुनिक महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणेच्या चळवळीमध्ये बाबासाहेब व बाळगेलकर चळवळी प्रमाणेच दलित चळवळीला महत्वाचे स्थान आहे. हिंदू समाजात बहिष्कृत आणि विस्मृत ठेवलेल्या जातींना दलित म्हणून जात, दलित हा शब्द सामाजिकदृष्ट्या मागास असलेल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करतो. दलितांमध्ये स्वाभिमान, आत्मविश्वास, निर्मिळता कुलून त्यांना संघटित करण्याचे व त्याच हक्कासाठी त्यांना संघर्ष करण्यास तयार करण्याचे कार्य दलित चळवळीने केले. दलित चळवळ ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुर्वीच्या काळात सुरू झाली असली तरी तिचा चळवळीचे स्वरूप आजच्या अर्थाने डॉ. आंबेडकरांनी दिले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या असंख्य बांधवांना अत्याचार व गुलामीरीतून मुक्त करण्याबरोबरच भारतीय घटनेनुसार त्यांना आर्थिक विकासाच्या संधी उपलब्ध करून देण्याचे अर्थिकीक कार्य केले. म्हणूनच भारतीय घटनेचे शिल्पकार व क्रांतिवादी दलितांच्या जीवनाचे उद्वारक म्हणून त्यांचे कार्य विले व असामान्य आहे.

* जन्म व शिक्षण :-

- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ रोजी महाराष्ट्र प्रदेशातील 'महाराष्ट्र' येथे मूला गरीब दलित कुटुंबात झाला होता.

क्र. No.

- त्यांचे पुढे नाव भीमराव रामजी अंबिडकर असे होते. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडठागड तालुक्यातील अंबवडे हे त्यांचे मुळ गाव. ते वडील 'रामजी' सेव्यात सुभेदार असल्याने शिक्षण व शिस्त मुहानपणापासून त्यांच्या अंगी बांधले होती. त्यांची आई भीमाबाई मुहानपणा वारल्यानेच त्यांच्या वडीलांनी त्यांचे पालन पोषण केले व त्यांच्यावर चांगले संस्कार ठेवत म्हणून ते दक्ष असत. त्यांना वाचनाची आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होतच. मुलांसाठी ते चांगली पुस्तके आणून देत असत. म्हणून बाबासाहेबांच्या आयुष्याची अंतीम क्षणांपेव्ही वाचनाचीच अभ्यासपूर्ण नित्याची सवय त्यांच्या ठायी आढळते. बाबासाहेबांचे वडील रामजी अंबिडकर सेव्यातून निवृत्त झाल्यानंतर त्यांना सातारा येथे दुसरी संस्कार नेहरी मिळाली. म्हणून बाबासाहेबांचे बालपण सातारा येथे झाले. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण सातारा व मुंबई या ठिकाणी झाले. 1900 मध्ये मॅट्रिक परिक्षा पास झाले. पुढील शिक्षणासाठी मुंबईच्या एलिफंटन कॉलेज मध्ये प्रवेश घेतला. 1902 मध्ये ते इंग्रजी व परिचयन विषय घेवून बी.ए.ची परिक्षा उत्तीर्ण झाले. यानंतर परदेशी शिक्षणासाठी त्यांना महाराज सयाजीराव वाझकराड यांच्या तर्फे संपादित दिली गेली. त्यांनी ब्रिटीश विषयात एम.ए.ची. पदवी 1904 साली संपादित केली. 1908 मध्ये कोलंबिया विद्यापीठातून पीएच.डी. साठी त्यांनी 'ब्रिटीश भारतातील प्रांतिक वित्तव्यवस्थेचा विकास' या विषयावर प्रबंध लिहिला. 1923 मध्ये बॅरिस्टरची परिक्षा पास होवून ते भारतात परतले.

॥ ज्ञान, चिंतन आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

Jr. Supervisor's Sign.	<i>[Signature]</i>
Students Sign.	
Seat No. :	7015
Seat No. in words :	12/15
Suppliment No. :	4801
Centre	

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे
जीवन व कार्ये ओडक्यात रचण
करा.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन
व कार्ये अधिकारी ओडक्यात रचण
पुढीलप्रमाणे आहे.

डॉ. आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल
1891 रोजी मध्य प्रदेश मध्य (महू) येथे लका
वारीब दलित कुटुंबात झाला होता.

यांचे पूर्ण नाव भीमबाब रामजी
आंबेडकर असे होते.

रत्नागिरी जिल्ह्यातील मंडाठागाड
तालुक्यातील आंबेडकर हे त्यांचे मुळ गाव.

वडील रामजी रत्नागिरी येथील सुभेदार
असल्याने स्थान व शिस्त लक्षनपणे पालवून
त्यांच्या अंगी बाणली होती.

त्यांची आई भीमाबाई लष्ठाणपणीच वारल्याने त्याच्या वडीलांनी त्यांचे पालन पोषण केले.

व यांगले संस्कार त्यांच्यावर लक्षित म्हणून ते दक्ष असत. त्यांना स्वतः वाचनही आवड असल्यामुळे घरात ग्रंथ संग्रह होताच.

त्यांना स्वतः वाचनही आवड असल्यामुळे घरात मुलांनाही ते यांगली पुस्तक वाचावयास आणून देत असत.

म्हणून बाबासाहेबांच्या आयुष्यात अतिशय क्षणापावता वाचनाची व अभ्यासपूर्ण चिंतनाची शक्य त्यांच्या ठीकी आढळते.

शिक्षण.

बाबासाहेबांचे वडील रामजी ओवेडकर लहान्यातून निरक्षर झाल्यानंतर त्यांना स्नातार येथे दुसरी सरकारी नोकरी मिळाली त्यामुळे बाबासाहेबांचे बालपण स्नातार येथेच गेले.

त्यांचे प्राथमिक शिक्षण स्नातार व मुंबई या ठिकाणी झाले. १९०६ मध्ये ते मॅट्रिकची परीक्षा पास झाले.

शमशाह शाहू महाराजांनी केलेल्या आर्थिक मदतीमुळे आंबडकर पुन्हा इंग्लंडला गेले.

व लम. एस्सी (अर्थशास्त्र) व डी. एस्सी ह्या पदव्या त्यांनी मिळविल्या.

प्र. क्र.
Q. No.

③ मसंडच्या चवदार तळ्याचा सत्यग्रह बाबासाहेबांची १९२७ मध्ये मुंबई प्रांम्या लामेदे मंडळाचे सफल्य म्हणून निमुळती झाली.

सरकारने १९२८ मध्ये कायदा करून सार्वजनिक पाठावध्याच्या आगा सार्वसाग मुळ्या लाल्या.

④ मनुस्मृतीचे दहनु -

महाड येथे भरलेल्या बहिष्कृत नितकारिणी सभेच्या सत्याग्रह परिषदेत, समतनी हिंदू समाजाचा धर्मग्रंथ असलेल्या मनुस्मृतीचे दहनु करण्याचा निर्णय घेतला. मात्र मनुस्मृतीने अस्माधिष्ठात वर्ण व्यवस्थे समर्थन करून.

⑤ मंदिर प्रवेशाची चकवक

हिंदू धर्मातील उच्चवर्गीयांनी अपूण्या मंदिर प्रवेशाच्या हक्का मान्य झालाच पात्रिभि. पंतु मंदिर प्रवेशाच्या निर्णय तषः तोव लावला नाही. डॉ. आंबेडकरांना त्यांच्या मंदिर प्रवेशाच्या सत्याग्रहातून अस्मर्याची अस्मि आगा करण्याचा प्रयत्न केला.

⑥ बौद्ध धर्माचा स्वीकार -

हिंदू समाजातील समाजित विषमता नष्ट करवी व अस्मर्यांना आपल समान अधिकार प्राप्त करवत तरतय चकवकीद्वारे अपूण्यांना त्याचामिकावा यासगि बाबासाह- बानी प्रयत्न केले.

॥ ज्ञान, विज्ञान आणि संस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार ॥

- शिक्षणहर्षी डॉ. बापूजी साबुळे

Jr. Supervisor's Sign :

Students Sign :

Seat No. :

Seat No. in words :

Suppliment No. :

4803

Centre

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.
(Empowered Autonomous)

SUPPLIMENT

प्र. क्र.
Q. No.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे 'राजकीय' कार्य पुढीलप्रमाणे -

अस्पृश्यांना राजकीय हक्का संघटित करण्यात आणि त्यांना राजकारणात स्व. नाचा आवाज प्राप्त करून देण्यात आंबेडकरांचा सिंहाचा वाटा होता.

① पुढील करार -

अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची निर्मिती करण्यास महात्मा गांधींच्या विशेष हात अस्पृश्यांना हिंदू पाखुन वेगळे करण्याचा ब्रिटिश डाव आहे असे त्यांचे म्हणे होते.

② स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना १९३६

१९३५ च्या भारत सुधारणां नायकत्वाने १९३७ मध्ये सार्वजनिक निवडणुका होणार होत्या त्या संधीचा लाभ घेवून अस्पृश्यांचा लढा अधिक गतिमान करण्यासाठी २६ ऑगस्ट १९३६ रोजी बाबासाहेबजी 'स्वतंत्र मजूर पक्ष' स्थापन केला. या पक्षाने १९३७ च्या निवडणुकीत ३३ जागा जिंकल्या.

प्र. क्र.

Q. No.

७) इंडियन लॅबर फेडरेशनची स्थापना -

अस्पृश्य व हलितांचे हितांचे रक्षण करण्यासाठी व न्याय मिळवून देण्यासाठी देशातील प्रत्येकावर एक स्वातंत्र्य पक्ष असावा या हेतूने शंकरदास, एन. शिवराज यांनी तयार घटना केली.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे 'शेडिंगल' नाम पुढीलप्रमाणे.

बाबासाहेब स्व. त. उच्च विद्याविभूषि हेतू त्यांच्याकड भारतातील व इंग्लंड-अमेरिकातील उच्च पक्षां सोल्या.

पुढील काळी घटना समितीमध्ये काम करताना अस्पृश्य वगैरे आफल्या सर्वोपयोगी प्रति-रक्षण.

८) पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना -

बाबासाहेबांच्या मते शिक्षणाच्या मूळ हेतू सामाजिक व जी उंचावणे हा आहे. अमृतची प्रसन्नपणा आत्मशिवाय स्वातंत्र्याला अर्थ नाही आणि समाधिष्ठित समाजाच्या निर्मितीसाठी शिक्षणासारखे दुसरे साधन नाही.

९) ग्रंथसंपदा व हस्तपत्रे.

वर्तमानपत्र हे अनुमानाच्या कौल घणारे व जनमत घडवण्याचे पुरीवतीचे साधन मानून बाबासाहेबांनी वर्तमानपत्राकरिता जाळ्यासती घडवून आणण्याच्या प्रयत्न केला. जाळ्यासती विषया वरील त्यांचा गाढ अभ्यास व गुण मिळून येतात.

③ भारतीय घटनेचे शिल्पकार -

③ भारतीय घटनेचे शिल्पकार -
स्वातंत्र्य भारताची राजधानी तयार
करण्यात त्यांनी अजावतली बुमिल्ला. मे. भार
स्वातंत्र्य आल्यानंतर प. नंदरु मा. व्या. मंगी
मंडळात बाबाबाहव कामधमंगी आले.

वरिष्ठप्रमाणे, डॉ. बाबासाहेब
आंबेडकर यांचे जीवन व कार्य याविषयी
थोडक्यात माहिती लेता.

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (EMPOWERED AUTONOMOUS)
CONTINUOUS INTERNAL EXAMINATION

Subject - History

Class: M. A I

Semester: II

Paper Title: History of Social Reforms in Maharashtra

Paper No: VII

Subject Code: 2 DSC08HIS23

Date:	25/2/2025
Total Marks:	15
Type of Test:	Surprise Test
Module:	3

Mark List of Students

Sr. No.	Roll No	Marks	Sr. No.	Roll No	Marks
1	7003	14	11	7010	08
2	7021	07	12	7011	13
3	121832	11	13	7012	10
4	121833	9	14	7014	12
5	121834	8			
6	7004	9			
7	7006	12			
8	7007	11			
9	7008	12			
10	7009	13			

Dr. S.R. Kattimani

HEAD

DEPARTMENT OF HISTORY
VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR
(EMPOWERED AUTONOMOUS)